

LIBER QUADRAGESIMUS NONUS.

L. 419

I.

R DE APPELLATIONIBUS ET RELATIONIBUS R

SEPA

1 **ULPIANUS** libro primo de appellationibus. Appellandi usus quam sit fre- [B. 9. 1. 1 S] quens quamque necessarius, nemo est qui nesciat, quippe cum iniuritatem indicantem 5 uel imperitiam recorrigat: licet nonnumquam bene latas sententias in peius reformet, neque enim utique melius pronuntiat qui nouissimus sententiam latus est. Quaesitum est, an aduersus rescriptum principis prouocari possit, forte si praeses prouinciae uel quis alius consuluerit et ad consultationem eius fuerit rescriptum: est enim quaeſitum, an appellandi ius supersit. quid enim, si in consulendo mentitus est? de qua re extat rescriptum 10 diuī Pii prō tō koinōn tōn Θράκων, quo ostenditur prouocari oportere. uerba rescripti ita se habent: "Ἐὰν ἐπιστείλῃ τις ἡμῖν ἀ διά¹ καὶ ἀντιγράφωμεν ἡμεῖς ὅτιούν, ὑπάρχει τοῖς 'Βούλομένοις ἐπικαλεῖσθαι πρὸς τὴν ἀπόφασιν. εἰ γὰρ διδάσκαιον ἡ ψευδῶς ἢ οὐχ ὥγετος ἔχειν 'τὰ ἐπεσταλμένα, οὐδὲν ὑφ' ἡμῶν εἶναι δόξη² προδιεγνωμένον, τῶν³ ὡς ἐτέρως ἔχοντις τοῖς 'γραφεῖσιν ἀντεπεσταλκότων". Huic consequenter uidetur rescriptum a consultatione iudicis 15 non esse appellandum, si quis forte interlocutus fuit principem se consultaturum, cum 3 possit post rescriptum prouocare⁴. Si quis in appellatione errauerit, ut puta cum alium appellare deberet, alium appellauerit, uidendum. an error ei nihil offuit. et si quidem, cum maiorem iudicem appellare deberet, ita errauit, ut minorem appelleat, error ei nocebit: si uero maiorem iudicem prouocauit, error ei nihil obserbit. et ita multis constitutionibus 20 continentur. denique cum quidam iudicem ex rescripto principis a consulibus accepisset et praefectum urbi appellasset, errori eius subuentum est rescripto diuorum fratum, cuius uerba haec sunt: 'Cum per errorem factum dicas, uti a iudice, quem ex rescripto nostro 'ab amplissimis consulibus acceperas, ad Iunium Rusticum amicum nostrum praefectum 'urbi prouocares, consules amplissimi perinde cognoscant, atque si ad ipsos facta esset⁵ 'prouocatio'. si quis ergo uel parem uel maiorem iudicem appellauerit, alium tamen pro 4 alio, in ea causa est, ut error ei non noceat: sed si minorem, nocebit. Libelli qui dantur appellatorii ita sunt concipiendi, ut habeant scriptum et a quo dati sint, hoc est qui appelleat, et aduersus quem et a qua sententia.

2 **MACER** libro primo de appellationibus. Sed si apud acta quis appellauerit, [B. 9. 1. 2 S] satis erit, si dicat 'appello'.

3 **ULPIANUS** libro primo de appellationibus. Scio quaeſitum, si quis non addi- [B. 9. 1. 3 S] derit in libellis, contra quem aduersarium appelleat, an praescriptioni subiciatur: et puto 1 nihil oportere praescribi. Sed illud cecidit in quaeſitionem, si plures habuerit aduersarios et quorundam nomina libellis sint complexa, quorundam non, an aeque praescribi ei possit⁶ ab his, quorum nomina comprehensa non sunt, quasi aduersus ipsos adquieuerit senten- 2 tiae. et cum una causa sit, arbitror non esse praescribendum. Certe si plures hi sunt,

F(XYMO)

¹ ἀ διά] ἄττα (Taurell.)? ² δόξει? ³ τῶν del. ⁴ prouocari? ⁵ et ins.

6 nonnumquā'm F² | uena F² 9 ad in con- 35 nomina libellis sint
sultationem F² 15 ἀντεπεσταλκότων] F², plexa (sic) quorundam add. F² | sequ'āe F² |
ἀντεπεσταλκότεσιν F² 20 εἴ¹ nihil F² ei] eo F² 37 sunt om. F²
24 amicum om. F² 27 non noceat] F²,

quos pronuntiatur, et quorundam nomina in libellis sint comprehensa, quorundam soli appellasse videbuntur, quorum nomina libellis sunt comprehensa. Quid ergo, m appellandi certam dixerit, an licet ei discedere ab hac et aliam causam alle- n uero quasi forma quadam obstrictus sit? puto tamen, cum semel prouocauerit, facultatem in agendo etiam aliam causam prouocationis reddere persequique pro- 5 em suam quibuscumque modis potuerit.

XI libro primo de appellationibus. Ab executore sententiae appellare [B. 9, 1, 4 S t. Sed ab eo, qui sententiam male interpretari dicitur, appellare licet, si tamen retandi potestatem habuit, uelut praeses prouinciae aut procurator Caesaris: ita ut in causis appellationis reddendis hoc solum quaeratur, an iure interpretatum 10 e etiam diuis Antoninus rescripsit. Alio condemnato is cuius inter[[est appellare f. 419' qualis est, qui per procuratorem expertus uictus est nec procurator suo nomine

Item si emptor de proprietate uictus est, eo cessante auctor eius appellare aut si auctor egerit et uictus sit, non est deneganda emptori appellandi facultas. m, si uendor, qui appellare noluit, idoneus non est? quin etiam si auctor appelledeinde in causae defensione suspectus uisus sit, perinde defensio causae emptori 15 emenda est, atque si ipse appellasset. Idque ita constitutum est in persona credi- im debitor uictus appellasset nec ex fide causam defenderet. quae constitutio ita da est, si interueniente creditore debitor de pignore uictus prouocauerit: nam creditori nullum praeiudicium debitor facit, idque statutum est. Si procurator, 20 sib[us] interfuit, uictus sit, an ipse quoque per procuratorem appellare possit, uidea- nia constat procuratorem alium procuratorem facere non posse. sed meminisse 25 quod procurator lite contestata dominus litis efficit: et ideo et per procuratorem 3 potest.

XIIANUS libro primo de appellationibus. A sententia inter alios dicta ap- [B. 9, 1, 5 S. son potest nisi ex iusta causa, ueluti si quis in coheredum praeiudicium se con- patitur uel similem huic causam (quamvis et sine appellatione tutus est coheres): eiussores pro eo pro quo interuenerunt. igitur et uendoris fideiussor emptore 30 pellabit, licet emptor et uendor adquiescant. Si heres institutus uictus fuerit qui de inofficio testamento agebat, legatarii et qui libertatem acceperunt per- im est appellare, si querantur per collusionem pronuntiatum: sicut diuis Pius re-

Idem rescripsit legatarios causam appellationis agere posse. Sed et si in fraudem transactionem factam ab eo qui appellasset dicenter, idem dicendum est. sed et ellatione si fuerit transactum, similiter rescriptum est. Si quis ipso die [Pon. 3, 12] a uoce appellauit, hoc ei sufficit: sin autem hoc non fecerit, ad libellos appella- 35 andos biduum uel triduum computandum est.

XIANUS libro secundo de appellationibus. Non tantum ei, qui ad suppli- [B. 9, 1, 6 S citar, prouocare permittitur, uerum alii quoque nomine eius, non tantum si ille 40 erit, uerum quisquis aliis prouocare uoluerit. neque distinguitur, utrum necessarius nec ne: credo enim humanitatis ratione omnem prouocantem audiri debere. ergo e adquiescit sententiae: nec quaerimus, cuius intersit. quid ergo, si resistat qui s est aduersus prouocationem, nec uelit admitti eius appellationem perire festinans? utem differendum supplicium.

XIANUS libro primo de appellationibus. Cum quidam propter violentiam [B. 9, 1, 7 S non ipsi a quo appellauit dedit libellos, sed publice proposuisset, diuis Seuerus 45 ei dedit et permisit ei causas appellationis agere.

XIANUS libro quarto de appellationibus. Illud sciendum est eum qui pro- [B. 9, 1, 8 S OC)

ntiatur 'nuntiatur' et F² 5 facilita-
persequi' a'e F² 8 interpreta're F²
'a'etandi F² 10 quaeratur] quae-
F², praeparatur F¹: οὐδὲν ἔτερον ...

скопейтai B (Anon.) | interpr'a etatum F²
14 appellendi F 20 debitor e facit F²
29 appellauit F 34 d'i'e F² 35 ei] eo F²
40 crado F¹ | a'u'diri F²

uocauit non debere conuiciari ei a quo appellat: ceterum oportebit eum plecti. et ita diui fratres rescriperunt.

9 MACER libro secundo de appellationibus. Illud sciendum est neque pupillum [B.9.1, 9] neque rem publicam, cum pro libertate iudicatur, in integrum restitu posse, sed appellationem esse necessariam. idque ita rescriptum est.

10 ULPIANUS libro octavo disputationum. Si qui separatum fuerint condemnati, [B.9.1, 10] 5° 1 quamus ex eadem causa, pluribus eis appellationibus opus est. Si quis, cum una actione ageretur, quae plures species in se habeat, pluribus summis sit condemnatus, quarum singulariae notionem principis non faciunt, omnes | autem coniunctae faciunt: poterit ad pri- 149 2 cipem appellare. Sed cum aduersus plures probatae essent rationes quae eis nocerent, sufficit eis una appellatio, quia uno titulo comprobatarum rationum omnes conueniebantur. 3 Quotiens autem plures in unam summam condemnantur, utrum una sententia est et quasi plures in unam summam rei sint¹ promittendi, ut unusquisque eorum in solidum teneat, an vero scinditur in personas sententia, quaeritur. et Papinianus respondit scindi sententia tiam in personas atque ideo eos qui condemnati sunt viriles partes debere. Quod est 15 rescriptum in communi causa, quotiens alter appellat, alter non, alterius uictoram ei proficeret qui non prouocauit, hoc ita demum probandum est, si una eadem causa fuit defensionis: ceterum si diuersae, alia causa est. ut in duobus tutoribus procedit, si alter tutelam gesserat, alter non attigerat et is qui non gesserat prouocauit: iniquum est enim, qui idcirco adgnouerat sententiam, quoniam gessisse se scit, propter appellationem eius² qui non gesserat optinere.

11 IDEM libro tertio de omnibus tribunalibus. Cum ex causa iudicati soluta esset [B.9.1, 11] 5° pecunia ex necessitate iudicis ab eo, qui appellatione interposita meruerit meliorem sententiam, recipere eum pecuniam quam soluit oportet.

12 IDEM libro secundo opinionum. Si constet nullo actu ex lege habito dumnum [B.9.1, 12] 5° uirum creatum, sed tantum uocibus popularium postulatum eisque tunc proconsulem, quod facere non debuit, consensisse: appellatio in re aperta superuacua fuit.

13 IDEM libro secundo responsorum. Appellantii nihil obesse, quod in libellis a [B.9.1, 13] 5° 1 qua parte sententiae appellaret non significauit. Non solere improbari appellationem eorum, qui vel unam causam appellandi probabilem habuerunt.

14 IDEM libro quarto decimo ad edictum. Si perlusorio iudicio³ actum sit ad- [B.9.1, 14] 5° uersus testamentum, an ius faciat iudex, uidendum. et diuis Pius, cum inter coniunctas personas diceretur per collusionem in necem legatariorum et libertatium actum, appellare eis permisit. et hodie hoc iure utimur, ut possint appellare: sed et agere causam apud ipsum iudicem, qui de testamento cognoscit, si suspicantur non ex fide heredem causam⁴ agere. Quotiens herede non respondentे secundum aduersarium sententia datur, rescriptum est nihil nocere neque legatis neque libertatibus. et hoc diuorum fratrum epistula continetur ad Domitium in haec uerba: 'Quod absente possessore nec quoquam nomine eius respondente pronuntiatum est, non habet rei iudicatae auctoritatem nisi aduersus eum nullum qui adesse neglexerit. quare his, qui testamento libertates uel legata uel fideicommissa acceperunt, saluae sunt actiones, si quas habuerunt, perinde ac si nihil esset iudicatum: et ideo aduersus eum qui uicit permittimus eis agere'.

15 MARCELLUS libro primo digestorum. Serui appellare non possunt: sed domini eorum ad opem seruo ferendam possunt uti auxilio appellationis, et aliis domini F(XYMOC)

¹ sunt? ² per lusorium iudicium (Brenemann)?

9 post coniunctae faciunt ins. quid faciat iudex uidendum (est ins. X) et XYMOC 10 quaeque que F² 12 quasi F² 15 sint errore Taur. 16 ei] etiam ei F² 17 prouocauit 'hoc' ita F² 18 si aliter F² 20 idcirco ad'circu adgnouerat F² 24 pecuniam 'quam'

soluit 'o'portet F² 27 superuacua' fuit F² 29 sententia'e' F² | improbari'n' F² | appellationem] appellationes F² 33 actum en. F² 34 appellare F² 38 do'mitium F² | nec ne F

nomine id facere potest. sin uero neque dominus neque alius pro domino appellauerit, ipsi seruo, qui sententiam tristem passus est, auxilium sibi implorare non denegamus.

MODESTINUS libro sexto differentiarum. Constitutiones, quae de recipiendis [B.9.1.16] **E** nec non appellationibus loquuntur¹, ut nihil noui fiat, locum non habent in eorum persona, quos damnatos statim puniri publice interest: ut sunt insignes latrones uel seditionum concitatores nel duces factionum.

IDEM libro octavo regularum. Cum in una causa separatim duplex sententia [B.9.1.17] **E** dinisa datur, ueluti una sortis, alia usurarum, duplex appellatio necessaria est, ne alteram adgnouisse, de altera prouocasse intellegatur. Tutor pupillo datus si prouocet, interim ⁹ | pupillo curator dabitur. sed si tutoris auctoritas fuerit necessaria, ueluti ad adeundam f. 490' hereditatem, tutor ei necessario dabitur, quoniam curatoria auctoritas ad hoc inutilis est.

IDEM libro septimo decimo responsorum. Lucius Titius pro seruo suo, qui [B.9.1.18] **E** ad bestias datus est, prouocationem interposuit: quaero, an huiusmodi appellationis causas per procuratorem reddere possit. Modestinus respondit posse. ¹⁴

IDEM libro singulari de enucleatis casibus. Si expressim sententia contra [B.9.1.19] **E** iuris rigorem data fuerit, ualere non debet: et ideo et sine appellatione causa denuo induci potest. non iure profertur sententia, si specialiter contra leges uel senatus consultum uel constitutionem fuerit prolata. unde si quis ex hac sententia² appellauerit et praecriptione summotus sit, minime confirmatur ex hac praescriptione sententia. unde potest causa ab initio agitari. ²⁰

IDEM libro singulari de praescriptionibus. Qui suspectum tutorem facit et qui de non **E** recipienda tutela excusationem³ agitat, alieno nomine agere intellegendum est. Is uero qui in rem suam procurator datus est, intra biduum appellare debet, quia suam causam agit., Militibus appellandi tempora non remittuntur, et uicti si non prouocauerint et sollempnia fecerint, postea non audiuntur. ²⁵

PIPIRUS IUSTUS libro primo de constitutionibus. Imperatores Antoninus et [B.9.1.20] **Ef** Uerns rescriperunt appellationes, quae recto ad principem factae sunt omissis his, ad quos debuerunt fieri ex imo ordine, ad praesides remitti. Idem rescriperunt ab iudice, quem a praeside prouinciae quis acceperat, non recte imperatorem appellatum esse ideoque reuerti eum ad praesidem debere. Si magistratus creatus appellauerit, collegam eius interim utriusque officium sustinere debere: si uteisque appellauerit, aliud interim in locum eorum creandum: et eum, qui non iuste appellauerit, damnum adgnitum, si quod res publica passa sit: si uero iusta sit appellatio et hoc pronuntiet, eos aestimaturos, cui hoc adscribendum sit. in locum autem cursoris, qui annonam administraturus est, aliud interim adsumendum, quod usque appellatio pendeat. Idem rescriperunt, quamuis usitatum non sit post appellationem fructus agri, de quo disceptatio sit, deponi, tamen, cum populi⁴ traherentur ab aduersario, aequum sibi uideri fructus apud sequestres deponi. ³⁰

PAPINIANUS libro secundo responsorum. Ad principem remissa cognitio ab [B.9.1.21] **P** eo circumduci potest, qui remisit.

F(XYMO)

¹ de appellationibus sic non recipiendis loquuntur (cf. D. 49, 5, 6. 49, 7, 1 pr.)? ² non ins.
³ tutelae excusatione (Schulting)? ⁴ pupilli (u. i.)?

2 tristem passus est] **F**, passus est tristem **X⁴M⁵**, passus est triste (striste **X⁶**) **X⁷YM⁸OC**
4 nec non] **FO**, necne **XYMC** 10 fuerit
bis **F** 13 uestias **F** 23 uiduum **F** | qui⁹a **F** 24 tempora **F** 28 ordine m' ad **F**
31 officium om. **F** | debere om. **F** 33 eos
aestimaturos cui (cui om. **F**) hoc adscriben-
dum sit] ἐκεῖνος δίδωσι τὴν χρημάτων, ὃν οἱ δι-
κασται δοκιμάσογει **B** (Anon.), cf. D. 49, 10, 1
37 populi traherentur] sic (nec quicquam addi-
tum ibi vel mutatum) **F**, popularentur **X⁹YM¹⁰C**, depopularentur **O¹¹**, popularentur **Taur.**, uel

apostoli trahuntur **X¹²?**, inc. **O¹³:** *interpres uer-
tens ὅτι ἀνήθων δικασμένων (οἱ καρποὶ) δια-
cύρονται παρὰ τῶν ἀντιδικῶν ἀγώνων B (Anon.),*
*id est cum pupillis litigantibus fructus dissipa-
ntur ab aduersariis eorum, certe pro populi
aut legit aut legisse sibi uisus est pupilli. tu pone
casum ita pupilos uindicantes non obtinuisse et
appellasse (cf. Paulus 5, 36, 1), deinde possessio-
rem item traxisse 39 circumdici F: ὁ δικαστής
ἀναπέμψας βασιλεῖ διάγνωσιν ὑποθέσεως δύναται
τεμένι αγήνων B (Anon.), ubi τεμένι uerum inde
ueniat quod legerint circumcidì (ut Brencmannus*

- 23 IDEM libro nono decimo responsorum. Ex consensu litigantium *citra com-* [B. 9, 1, 22] P
 1 promissum a praeside prouinciae indice dato uictus potest prouocare. Cum procurator
 Caesaris, qui partibus praesidis non fungebatur, in lite priuatorum ius dandi iudicis non
 2 habuisset, frustra prouocatum ab ea sententia constitit, quae non tenebat. Filium familias,
 cum aduersus patrem eius de bonis, quae per ipsum poterant adquiri, pronuntiatum esset, 5
 3 respondi non nisi patris nomine potuisse prouocare. Eum, qui cognovit edictum perempto-
 rium, secundum ordinis causam dati placuit non recte prouocasse, cum in eius potestate
 fuerit ante diem praestitum pro tribunali respondentem aut defensum edicti denun-
 tiationem rumpere. 9
- 24 SCAEUOLA libro quinto responsorum. Negotiorum [Scae. I. XXV dig. D. 42, 1, 64. B. 9, 1, 23] P
 gestor uel tutor uel curator bona fide condemnati appellauerunt et diu negotium tractum
 est: quae situm est appellatione eorum iniusta pronuntiata an, quia tardius iudicatum sit,
 usurae principialis pecuniae¹ medii temporis debeantur. respondit secundum ea quae pro-
 1 ponerentur dandam utilem actionem. Curator iuuensis aduersus tutoris heredes [Scae.]
 iudicio expertus appellationem interposuit: cum implesset autem uicensimum quintum an.¹⁵
 num aetatis iuuensis et in militia ageret, exequi || appellationem desit. quaero, regressus i. 41
 a militia utrum ipse appellationem explicare deberet an uero curatorem in eam rem con-
 ueniri oporteret. respondit ipsum militem litem ad se pertinentem exequi debere secundum
 ea quae proponerentur. 19
- 25 PAULUS libro uicensimo responsorum. Ἀγτοκράτωρ Ἀλέξανδρος τῷ κοινῷ τῶν [B. 9, 1, 24] P
 ἐν Βιθυνίᾳ Ἐλλήνων. Ἐκκαλεῖσθαι μὲν πῶς ἀν τις κωλύοιτο ὑπὸ τῶν δικαζόντων, οὐχ ὅρ,
 ὅποτε ἔσεστιν τὴν ἑτέραν ὁδὸν τρεπόμενον ταῦτο ποιεῖν καὶ θάττον πρὸς με ἀφικνεῖσθαι. Ὕπει
 • δέ καὶ Βιδι χρῆσθαι πρὸς τοὺς ἐκκαλούμενούς καὶ φρογράν στρατιωτικὸν περιεστᾶν καὶ ἀπώλε-
 είπειν ἀποφράττειν ἀγύοις τὴν δεύτερην ἀποδοτικὴν τοῖς ἐπιτρόποις καὶ τοῖς ἡγούμενοις
 τῶν ἔθνων. καὶ πειθῶσται ταῦτη μονῇ τῇ προρρήσει, εἰδότες διτι τοσοῦτὸν μοι μέλει τῆς τῶν 25
 ἀρχομένων ἐλεγθερίας, δύον καὶ τῆς εὐνοίας ἀγύτων καὶ πειθούς.
- 26 HERMOGENIANUS libro secundo iuris epitomarum. Ad imperatorem causam [B. 9, 1, 25] P
 remissam partibus consentientibus praeses, si ad eius notionem pertinet, audire potest.
- 27 IDEM libro quinto iuris epitomarum. Tutor si in negotio pupilli prouocauerit [B. 9, 1, 26] P
 uel curator in adulti, heres eius, antequam reddit rationes, appellationis causam persequi
 debet: nam post redditas rationes nec ipse tutor nec curator appellationis merita probare
 cogitur.
- 28 SCAEUOLA libro uicensimo quinto digestorum. Creditor cum fideiussoribus [B. 9, 1, 27] A
 egerat: sed post iudicium acceptum ad agendam causam ipse non adfuit et, cum absenti
 essent fideiussores, seruus eius appellauit. quae situm est, an appellatio, quam seruus inter-²⁵
 posuit nomine domini, nullius momenti esset. respondit eiusmodi appellationem non esse
 1 obseruandam. Iussus a iudice exhibere secundum praecipuum praesidis prouinciae ra-
 tiones, quas apud se esse cauerat, instrumentorum gratia data dilatione nec² postea ex-
 hibuit ideoque secundum constitutionem recitatam, quia per contumaciam instrumenta non
 exhibuerat, cum petitor quanti sua interesset exhiberi iurasset, facta erat condemnatio.⁴⁰
F(XYMOC)

¹ Scaeuola libro XXV digestorum. Negotiorum gestorum condemnatus appellavit et diu negotium tractum est: quae situm est appellatione eius iniusta pronuntiata, an, quia tardius iudicatum sit, usurae pecuniae in condemnatum deductae *D. I. gem.* ² ea die nec inv.

statuit, an ita uerterint circumduci (*quod alibi B. 9, 3, 45, 48, 8, 27 interpretati sunt* περιστρέψθαι), non *definio* 1 *citra*] sic R. Stephanus cum B: χωρὶς αἱρετῶν, circa F 8 fugebatur F. 7 secundum ordinis causam dati] *quasi legeretur* ex ordine datum *uertunt* B: κατὰ τὰς δοθέν (διάταγμα): *insolentia seruonis Papiniani fortasse admittit ut interpretetur causam dati ordinis de ordinatione litis edicto comprehensa* 11 *gestor*] F¹ cum B: ἐπιτρό-

πος ἡ κούρατωρ ἡ ἀλλοτρίου πράγματος διοκήτης, gestorum F²: in l. gemina est negotiorum gestorum condemnatus appellavit 13 περιπτέρας F³ 18 ἓτιμ F⁴ 20 περιττομένον in datiuis adest 22 γερέτ F⁵ 23 στρατιωτικὸν περιεστᾶν καὶ F⁶ 25 πειθῶσται F | προρρήσει F 29 tutori si F⁷ 34 ab soluti F 35 fideiussore m's F⁸ 37 exhibere] exiubere F⁹ 40 erit F¹⁰

quaesitum est, an post iusiurandum appellationem interponere possit. respondit nihil proponi, cur denegandum esset appellationis auxilium. Substituti tutores in locum legitimi tutoris experti cum eo tutelae iudicio, cum arbiter inique¹ condemnauit, quam rei sequitas exigebat, a sententia eius prouocauerunt: pendente causa appellationis iuuenes adoleuerunt. quaesitum est, cum omnis executio huius ad adultos pertineat et causam ad se pertinentem idonee tueri possunt, an postulatio eorum, contra quos appellatum erat, dicentium illos debuisse causas appellationis reddere, qui primi sunt experti, admittenda non sit. respondit eos, quorum tutela gesta esset, si uellent causam exequi, non prohibendos. idem et in curatoribus obseruandum est, si interim adultus ad legitimam aetatem peruenit.

II.

10

R A QUIBUS APPELLARI² NON LICET R

- 1 ULPIANUS libro primo de appellationibus. Tractandum est, a quibus appellare non licet. Et quidem stultum est illud admonere a principe appellare fas non esse, cum ipse sit qui prouocatur. Sciendum est appellari a senatu non posse principem, idque oratione diu Hadriani effectum. Si quis ante sententiam professus fuerit se a iudice non prouocatur, indubitate prouocandi auxilium perdidit. Interdum imperator ita [Ep. 14, 38] solet iudicem dare, ne liceret ab eo prouocare, ut scio saepissime a diuo Marco iudices datos. an et alias possit ita iudicem dare, uidebimus: et puto non posse.
- 2 PAULUS libro singulari de appellationibus. Quaesitum est, in arbitrios, qui ad fideiuosores probandos dantur, an appellare licet: quamuis hoc casu et sine appellatione quidam putent ab eo, qui eum dedit, sententiam eius corrigi posse.

III.

R QUIS A QUO APPELLETUR R

SE

- 1 ULPIANUS libro primo de appellationibus. Quod dicitur eum appellari, qui dedit iudicem, sic accipendum est, ut et successor eius possit appellari. proinde et si praefectus urbi iudicem dederit uel praetorio, ipse erit prouocandus, qui eum dederit iudicem. Ab eo, cui quis mandauit iurisdictionem, non ipse prouocabitur: nam generaliter is erit prouocandus ab eo cui mandata est iurisdiction, qui prouocaretur ab eo qui mandauit iurisdictionem. 29
- 2 UENULEIUS SATURNINUS libro secundo de officio proconsulis. Appellari a legatis proconsul potest, et, si multam dixerit, potest de iniuritate eius proconsul cognoscere et quod optimum putauerit statuere.
- 3 MODESTINUS libro octavo regularum. Dato iudice a magistratibus populi Romani cuiuscumque ordinis, etiamsi ex auctoritate principis licet nominatim iudicem declarant, ipsi tamen magistratus appellabuntur. 35

IV.

R QUANDO APPELLANDUM SIT ET INTRA QUAE TEMPORA R

- 1 ULPIANUS libro primo de appellationibus. Si quidem in insulam deportandum adnotauerit praeses prouinciae et imperatori scriperit, ut deportetur, uideamus, quando sit prouocandum, utrum cum imperator scriperit an cum ei scribitur? et putem F(XYMOC) 40

¹ inique] in minus? ² appellare (edd.)? ³ quem (edd.)?

11 a om. ind. F 12 tracta'c'ndum F¹ 13 fas] eas F² 15 effectum] effectum est F² 16 in dubite F 16 ita] inter F² 17 s'a'epis- sim'e F² 18 non] F² cum B: τούτο οὐ ποιεῖν

ἄλλος οὐδὲ δύναται, om. F¹ 20 da'n'tur F² | an appellare licet] καλῶς ἐκκαλούμεθα B 21 qui eum] F², quidem F¹ 23 rubr. om. ind. F 31 de i'niq'itate F²

tunc esse appellandum, cum recipi eum praeses iubet sententia prolata imperatori scribendum, ut deportetur. ceterum uerendum est, ne sero sit, ut tunc prouocetur, cum imperator insulam ei adsignauerit: comprobata enim sententia praesidis tunc solet insulam adsignare. rurus illud uerendum est, si mendacis apud principem onerauit eum, quem deportandum laborabat, intercludi illi viam prouocandi. quid ergo est? recte dicetur humanitate suggestente, ut et hoc et illo tempore non frustra prouocaretur, quia non aduersus principem, sed aduersus iudicis calliditatem prouocauit. simili modo et in decurione erit probandum, quem punire sibi praeses permettere non debet, sed recipere eum in carcerem et principi scribere de poena eius. Si quis tutor datus fuerit uel testamento uel a quo alio, qui ius dandi habet, non oportet enim prouocare (hoc enim diuus Marcus efficit),¹⁰ sed intra tempora praestituta excusationem allegandam habet et, si fuerit repulsa, tunc demum appellare debebit: ceterum ante frustra appellatur. Alia causa est eorum, qui ad aliquod munus uel honorem uocantur, cum dicant se habere excusationem: nam non aliter allegare possunt causas immunitatis suae, quam si appellationem interposuerint. Solent plerumque praesides remittere ad ordinem nominatum¹ ut Gaium Seium creent magistratum uel aliis honor uel munus in eum conferatur. utrum igitur tunc appellandum est, cum ordo decretum interposuerit, an uero a remissione, quam praeses fecerit, appellatio sit interponenda? et magis est, ut tunc sit appellandum, cum ordo decreuerit: magis enim consilium dedisse praeses uidetur, quis sit cresndus, quam ipse constituuisse: denique ipse erit appellandus, non ab eo prouocandum. Sed et si praeses in ordine fuerit (ut fieri adsolet), cum ab ordine crearetur quis, ipse erit prouocandus, quasi ab ordine, non ab ipso fiat appellatio. Biduum uel triduum appellationis ex die sententiae latae computandum erit. quid ergo, si sententia fuerit sub condicione dicta? utrum ex die sententiae tempus computamus ad appellandum an uero ex die, quo condicio sententiae extitit? sane quidem non est sub condicione sententia dicenda: sed si fuerit dicta, quid fiet? et est utile statim tempora ad appellandum computari debere. Quod in sententiis praeceptum est, ut uel altera die uel tertia prouocetur, hoc etiam in ceteris obseruandum, ex quibus sententia quidem non profertur, appellari tamen oportere et posse supra relatum est. Dies autem istos, quibus appellandum est, ad aliquid utiles esse oratio diui Marci uoluit, si forte eius, a quo prouocatur, copia non fuerit, ut ei libelli dentar: ait enim: 'is dies seruabitur, quo primo adeundi facultas erit'. quare si forte post sententiam statim² dictam copiam sui non fecerit is qui prouuntiauit (ut fieri adsolet), dicendum est nihil nocere appellatori: nam ubi primum copiam eius habuerit, poterit prouocare. ergo si statim se subduxit, similiter subueniendum est. Quid igitur, si condicio horae effecit, ut se reciperet? si forte dicta sit sententia iam suprema hora? utique non videbitur se subtraxisse. Adeundi autem facultatem semper accipimus, si in publico sui copiam fecit: ceterum si non fecit, an imputetur alicui, quod ad domum eius non uenit quodque in hortos non accesserit, et ulterius quod ad nullam suburbanam? magisque est, ut non debeat imputari. quare si in publico eius adeundi facultas non fuit, melius dicatur facultatem non fuisse adeundi. Si quis ipsius quidem, a quo appellabit, adeundi facultatem non habuit, eius autem, quem appellabit, habeat copiam: uidendum est, an ei praescribi possit, quod eum non adierit. et hoc iure utimur, ut, si alterutrius adeundi fuit copia, praescriptio locum habeat. In propria causa biduum accipitur. propriam causam ab aliena quemadmodum discernimus? et palam est eam esse propriam causam, cuius emolumentum uel damnum ad aliquem suo nomine pertinet. Quare procurator, nisi in suam rem datus est, tertium diem habebit: in suam autem rem datus magis est ut alteram diem obseruet. at si in partem proprio nomine, in partem pro alieno litigat, ambigi potest, F(XYMOC)

¹ nominatum (Brenemann)? ² statim det.

8 prouandum *F* 9 qu'o' alio *F* 15 re'm' - om. *F* 28 opportere *F* 34 subdixit *F*
mittere *F* | ordinem 'no'minatum *F* | creen- 40 appellauit *F* | e'ist *F* 45 su'a'm *F*
tur magistratum *F* 18 e'st ut *F* | cum 46 alteram *F*

utrum biduum an triduum obseruetur. et magis est, ut suo nomine biduum, alieno triduum obseruetur. Tutores, item defensores rerum publicarum et curatores adulescentium uel furiosi, tertium diem habere debent, idcirco quia alieno nomine appellant. ex hoc apparet tertio die prouocandum defensori, si modo quasi defensor causam egit, non suo nomine, cum optentu alieni nominis suam causam agens tertio die appellare possit. Si quis suspectum tutorem faciens non optiminerit, appellare eum intra triduum debere Iulianus libro quadragensimo digestorum scripsit, profecto quasi pupilli defensorem. Si aduersus absentem fuerit pronuntiatum, biduum uel triduum ex quo quis scit, computandum est, non ex quo pronuntiatum est. quod autem dicitur absentem posse prouocare ex quo scit, sic accipimus, si non in causa per procuratorem defensus est: nam si ille non prouocauit, difficile est, ut hic audiatur.

2 MACER libro primo de appellationibus. Si procuratorio nomine egeris et uictus appellaueris, deinde iniusta appellatio tua fuerit pronuntiata, potest dubitari, num secundo die appellare debeas, quia, cum de tua appellatione iniusta pronuntiatum sit, tua interfuisse uidetur. sed rectius dicetur tertia die appellare te posse, quia nihil minus alienam causam defendaris. Sed si alius, quam qui iudicio expertus est, appellat, qualis est cuius interest, an etiam tertia die appellare possit, uideamus. sed dicendum est secunda die appellare eum debere, quia uerum est eum suam causam defendere. contrarium ei¹ est, si dicat idcirco sibi licere intra triduum appellare, quia uidetur quasi alieno nomine appellare, quando, si uelit causam suam alienam uideri, semet ipsum excludit, quia in aliena causa ei, qui iudicio expertus non est, appellare non liceat. Si is, qui ex libertinate in ingenuitatem se defendebat, uictus appellare omiserit, an pater eius appellare possit, maxime si dicat eum in potestate sua esse, quaeritur. sed si potest, quod magis probatur, secunda die, ut propria causa, appellare debet. Si pro eo, qui capite puniri iussus est, necessaria persona appetat, an tertia die audiri possit, Paulus dubitat. sed dicendum est hanc quoque personam ut in propria causa secunda die appellare debere, quia qui sua interesse dicit, propriam causam defendit.

3 IDEM libro secundo de appellationibus. Illud || uideamus, si, cum imperatori [B. 9, 1, 34] S f. 422² scriberetur, exemplum litterarum litigatori editum sit neque is appellauerit et postea contra eum rescriptum sit, an appellare a litteris pridem sibi editis possit? quia qui tunc non appellauit, uera esse quae scripta sunt consensisse uidetur: nec audiendus est, si dicat euentum rescripti sacri se sustinuisse.

V.

R DE APPELLATIONIBUS RECIPIENDIS UEL NON R

34

1 UPLIANUS libro uicensimo nono ad edictum. Non solent audiri appellantes [B. 9, 1, 35] S nisi hi, quorum interest uel quibus mandatum est uel qui negotium alienum gerunt, quod mox ratum habetur. Sed et cum mater² filii rem sententia euersam animaduerteret, prouocauerit, pietati dandum est et hanc audiri debere: et si litem praeparandam curare maluerit, intercedere non uidetur, licet ab initio defendere non potest. ³⁹

2 SCAEUOLA libro quarto regularum. Ante sententiam appellari potest, si [B. 9, 1, 36] S quaestionem in ciuili negotio habendam iudex interlocutus sit, uel in criminali, si contra leges hoc faciat.

3 PAULUS libro singulari regularum. Intra triduum appellare licet ei, qui de [B. 9, 1, 37] S suspecto tute egit uictusque appellat.

F(XYMO)

¹ ei del. (cf. Quintilianus inst. 5, 13, 30) ² quae ins.8 uel om. F¹ 9 p'osse F¹ | procure F
10 accipit F¹ 14 pronuntiatum sit tua tum
sit tua' interfuisse F² 18 deuere F¹ | qui'a
F¹ | contrarium] et contrarium F² 22 omi-
seret F¹ 25 hanc] bona F² 26 persona'm¹F² | app'ell'are d'ebere F¹ 30 non om. F¹
34 recipiendis] ind. F, respiciendis F 38 dan-
dum] scripsi; dandicendum F¹, dant dicen-
dum primum, mos dans dicendum F²

4 MACER libro primo de appellationibus. Eius, qui ideo causam agere frustra- [B.9, 1, 38] tur, quod dicit se libellum principi dedisse et sacrum rescriptum expectare, audiri desi-
derium prohibitetur: et si ob eam causam prouocauerit, appellatio eius recipi sacris consti-
tutionibus netatur.

5 ULPIANUS libro quarto de appellationibus. Ei, cuius appellatio non recipitur, [B.9, 1, 39] sufficit, si possit dicere appellationem suam non esse receptam: quod quaqua ratione do-
ceat, admittetur eius appellatio. Non recepta autem appellatione, si quidem principem
appellari oportuit, principi erit supplicandum: sin uero alius appellabatur quam princeps,
ille erit adiudicandus. Sed et si quid aliud post receptam appellationem impedimento¹ factum
fuerit, eum adiuri oportet, quem appellare quis debet. Plane si appellatione non recep-
ta non ipsum adierit, quem debuit, sed principem, pro eo habebitur, atque si is aditus est,
qui adiuri debuit: idque rescriptis imperatoris nostri Antonini declaratur. Plane si alium
pro alio adiuit non principem, nihil ei hic error proderit, licet non uideatur cessasse. Intra-
constituta autem appellatoria tempora debet is, cuius appellatio non est recepta, uel com-
petentem iudicem uel principem adire.

6 MACER libro secundo de appellationibus. Sciendum est, cum appellatio non [B.9, 1, 40] recipitur, praecipi sacrī constitutionibus omnia in eodem statu esse nec quicquam nouari,
etiamsi contra fiscum appellatum sit: eumque, qui appellationem non receperit, opinionem
suam confessim per relationem manifestare et causam, pro qua non recepit appellationem,
eiusque exemplum litigatori edere debere mandatis cauetur.

7 PAULUS libro singulari de appellationibus. Si res dilationem non recipiat, [B.9, 1, 41] non permittitur appellare, uelut ne testamentum aperiatur (ut diu Hadrianus constituit),
ne frumentum in usum militum, in annonae subsidia contrahatur, neue scriptus heres in
possessionem inducatur. Item si ex perpetuo edicto aliquid decernatur, id quo minus fiat,
non permittitur appellare. Item quo minus pignus uendere liceat, appellari non potest.

VI.

R DE LIBELLIS DIMISSORIIS, QUI APOSTOLI DICUNTUR R

1 MARCIANUS libro secundo de appellationibus. Post appellationem interposi- [B.9, 1, 42] tam litterae dandae sunt ab eo, a quo appellatum est, ad eum, qui de appellatione cogni-
tur est, siue principem siue quem alium, quas litteras dimissorias siue apostolos appelli-
lant. Sensus autem litterarum talis est: appellasse puta Lucium Titium a sententia illius,
2 quae inter illos dicta est. Sufficit autem petuisse intra tempus dimissorias instanter et sac-
pius, ut et si non accipiat, id ipsum contestetur: nam instantiam petentis dimissorias con-
stitutiones desiderant. aequum est igitur, si per eum steterit, qui debebat dare litteras,
quo minus det, ne hoc accipienti noceat.

VII.

R NIHIL INNOUARI APPELLATIONE INTERPOSITA R

1 ULPIANUS libro quarto de appellationibus. Appellatione interposita, siue ea [B.9, 1, 43] recepta sit siue non, medio tempore nihil nouari oportet: si quidem fuerit recepta appelle-
ratio, quia recepta est: si uero non est recepta, ne praeiudicium fiat, quoad deliberatur,
1 utrum recipienda sit appellatio an non sit. Recepta autem appellatione tamdiu nihil erit
2 innouandum, quamdiu de appellatione fuerit pronuntiatum. Si quis ergo forte relegatus
fuit et appellauerit, non arcebatur neque in³ Italia neque in³ prouincia, qua relegatus est.
3 Propter eandem rationem et si quis deportatus fuit ab eo, cui deportandi ius est, uel
F(XYMOC)

¹ impedimentum (*Hal.*)? ² in del. (*edd.*)

8 aliud *F* 22 uelut ne] ueluti ne *XMO* *C* *FYM* 23 n'e'ue *F* 33 instantiam n'e'pe-
cum *B*: oion īna mē ἀνοίγη ἡ διαθήκη, uel ne tentis *F* 37 nouari *ind.* *F* 40 fiat *ci ad F*

adnotatus, neque vincula patietur neque ullam aliam iniuriam, quam patitur¹, qui sententiae non adquieuerat: integer enim status esse uidetur prouocatione interposita. Ergo et si abstinere ordine iussus sit et prouocauerit, eadem ratione potest coetum participare, cum hoc sit constitutum et sit iuris, ne quid pendente appellatione nouetur. Si quis ex pluribus facinoribus condemnatus propter quaedam appellauit, propter quaedam non: utrum 5 differenda poena eius sit an non, quaeritur. et si quidem grauiora sint crimina, ob quae appellatio interposita est, leuius autem id, propter quod non appellauit, recipienda est omnimodo appellatio et differenda poena: si uero grauiorem sententiam meruit ex ea specie, ex qua non est appellatum, omnimodo poena inponenda est.

VIII.

10

R QUAE SENTENTIAE SINE APPELLATIONE RESCINDANTUR R SP

MACER libro secundo de appellationibus. Illud meminerimus: si quaeratur, [B. 9, 1, 44] S iudicatum sit nec ne, et huius quaestio*n*is iudex non esse iudicatum pronuntiauerit: licet fuerit iudicatum, rescinditur, si prouocatum non fuerit. Item si calculi error in sententia esse dicatur, appellare necesse non est: ueluti si iudex ita pronuntiauerit. Cum constet 15 Titium Seio ex illa specie quinquaginta, item ex illa specie uiginti quinque debere, idcirco Lucium Titium Seio centum condemno: nam quoniam error computationis est, nec appellare necesse est et citra prouocationem corrigitur. sed et si huius quaestio*n*is iudex sententiam centum confirmauerit, si quidem ideo, quod quinquaginta et uiginti quinque fieri centum putauerit, adhuc idem error computationis est nec appellare necesse est: si 20 uero ideo, quoniam et alias species uiginti quinque fuisse dixerit, appellationi locus est. Item cum contra sacras constitutiones iudicatur, appellationis necessitas remittitur. contra constitutiones autem iudicatur, cum de iure constitutionis, non de iure litigatoris pronuntiatur. nam si iudex uolenti se ex² cura muneris uel tutela³ beneficio liberorum uel aetatis aut priuilegii excusare, dixerit neque filios neque aetatem aut ullum priuilegium ad munera⁴ uel tutelae excusationem prodesse, de iure constituto pronuntiasse intellegitur: quod si de iure suo probantem admiserit, sed idcirco contra eum sententiam dixerit, quod negauerit eum de aetate sua aut de numero liberorum probasse, de iure litigatoris pronuntiasse intellegitur: quo casu appellatio necessaria est. Item cum ex edicto peremptorio, quod neque propositum est neque in notitiā peruenit absentis, condemnatio fit, nullius 30 momenti esse sententiam constitutiones demonstrant. Si apud eundem iudicem inuicem petamus, si et mea et tua petitio sine usuris fuit et iudex me priorem tibi condemnauit, quo magis tu prior me condemnatum habeas: non est mihi necesse pro hac causa appellare, quando secundum sacras constitutiones iudicatum a me petere non possis, priusquam de mea quoque petitione iudicetur. sed magis est, ut appellatio interponatur. 35

[PAULUS libro tertio responsorum. Paulus respondit eum, qui in rebus [B. 9, 1, 45] P f. 428 humanis non fuit sententiae dictae tempore, inefficaciter condemnatum uideri. Idem respondit aduersus eum, qui in rebus humanis non esset, cum iudex datus est, neque iudicis dationem ualuisse neque sententiam aduersus eum dictam uires habere. 39

IDEM libro sexto decimo responsorum. Paulus respondit impossible praeceptum iudicis nullius esse momenti. Idem respondit ab ea sententia, cui pareri rerum natura non potuit, sine causa appellari. P

F(XYMO^C)

¹ quam patitur del. ² a?

2 adquieuerān't F² 8 abstinere't ord. F² | coetum] F, iterum XYMO^C 8 appellatio'n et F² 11 rubricam om. ind. F 12 memine-ribus F² 18 citra om. F² 19 quod] quid F²

20 adhuc] adho F² 23 autem F² 28 prouasse F² 30 fit] eit F² 31 esse'nt' sen-tentiam F² | demonstrent F 32 et tua F² 36 paulus p'libro F 41 ea] eo F²

VIII.

R AN PER ALIUM CAUSAE APPELLATIONUM REDDI
POSSUNT R

- 1 ULPIANUS libro quarto appellationum. Quaeri solet, an per alium causae ap- [B.9.1.47] pellationis reddi possunt: quae res in rebus pecuniariis et in criminibus agitari conveuit et in rebus pecuniariis sunt rescripta posse agi¹. verba rescripti ita se habent: 'Diui fra- tres Longino. Si tibi qui appellauit mandauit, ut eum de appellatione, quam Pollia ad eum fecit, defenderes, et res pecuniaria est: nihil prohibet nomine eius te responderemus' autem non sit pecuniaria causa, sed capitalis, per procuratorem agi non licet. sed 'si ea causa sit, ex qua sequi solet poena usque ad relegationem, non oportet per ali- causas agi, sed ipsum adesse auditorio debere sciendum est'. plane si pecuniaria causa est, ex qua ignominia sequitur, potest et per procuratorem hoc agi. idque erit probandum et in ipso accusatore, si appellauerit uel si aduersus eum sit appellatum. et generaliter quae causa per alium agi non potest, eius nec appellationem per alium agi oportet.
- 2 MACER libro secundo de appellationibus. Si procurator absentis appellauerit, [B.9.1.48] deinde rationes reddiderit, nihilo minus ipse respondere debet. sed an eo cessante dominus litis respondere possit exemplo adolescentis, uideamus: magis tamen obseruatur, ut audiri debeat in causis appellationis reddendis is, cuius absentis procurator appellauit.

X.

R SI TUTOR UEL CURATOR MAGISTRATUSUE CREATUS
APPELLAUERIT R

- 1 ULPIANUS libro tertio de officio consulis. Si qui ad munera publica nominati [B.9.1.51] appellauerint nec causas probauerint, scient ad periculum suum pertinere, si quid damnum per moram appellationis rei publicae acciderit. quod si apparuerit eos necessario pro- casse, cui adscribendum sit id damnum, praeses uel princeps a estimabit.
- 2 HERMOGENIANUS libro quinto iuris epitomarum. Tutor uel curator retentus [B.9.1.50] si prouocauerit et ante causam actam moriatur, propter periculum medii temporis suc- sores eius causas appellationis necesse habent reddere.

XI.

R EUM QUI APPELLAUERIT IN PROUINCIA DEFENDI R

- 1 ULPIANUS libro quarto de appellationibus. Eum, qui appellauit, oportere in [B.9.1.51] 8 pronicia defendi in aliis suis causis, etiam si appellationis causa peregrinetur, diui fratre Decimio Philoni rescriperunt.
- 2 MARCIANUS libro secundo de appellationibus. Hoc enim illis praestatur, ne [B.9.1.52] 8 necesse habeant se defendere, qui rei publicae causa absunt.

F(XYMOC)

¹ agi del. aut ins. per alium ² aduersus?

5 agatari F² 8 et] ed F² 11 dedere F² 14 appellationem om. F²: οὔτε ἡ ἔκκλησις
ΔΥΤΙΚΗ ΚΙΝΕῖΤΑΙ B 18 in om. F² 20.21 rubr.
om. ind. F | magistratusue] magistratus F 22 qui's ad F² 26 retentus] F², detentus F²
οὐ πρὸς ἐπιτροπὴν ἡ κούραστορείαν καλοῦμεν
B (Anon.) 30 prouincia] ind. F, provincial
34 ne 'ne'cessere F²

XII.

R APUD EUM, A QUO APPELLATUR, ALIAM CAUSAM AGERE
COMPELLENDUM R

ULPIANUS libro quarto de appellationibus. Si quis ex alia causa [B. 9, 1, 53. Ep. 14, 89 n. S] appellauerit a iudice, an in alia causa eundem iudicem habere necesse habeat, uideamus. 5 et hodie hoc iure utimur, et, tametsi appellatio interposita sit, tamen apud eundem iudicem, a quo quis prouocauit, compelletur alias causas si quas habet agere: nec utetur hoc praetextu, quasi ad offensum iudicem non debeat experiri, cum possit denuo prouocare.

XIII.

R SI PENDENTE APPELLATIONE MORS INTERUENERIT. R 10

MACER libro secundo de appellationibus. Appellatore defuncto, si quidem [B. 9, 1, 54 S] sine herede, cuiuscumque generis appellatio fuit, evanescit. quod si appellatori heres extiterit, si quidem nullius alterius interest causas appellationis reddi, cogendus non est peragere appellationem: si uero fisci uel alterius, contra quem appellatum est, interest, f. 424 heres causas appellationis reddere necesse habet. nullius autem interest, ueluti cum sine 15 ademptione bonorum relegatus est. nam si ademptis bonis relegatus uel in insulam deportatus uel in metallum datus prouocatione interposita decesserit, imperator noster Alexander Plaetorio militi ita rescripsit: 'Quamuis pendente appellatione morte rei crimen extinctum sit, data tamen etiam de parte bonorum eius sententia proponitur, aduersus quam 'non aliter is, qui emolumentum successionis habet, optinere potest, quam si in reddendis 20 causis appellationis iniquitatem sententiae detexerit'. Tutor quoque in negotio pupilli appellatione interposita si decesserit, heredem eius causas appellationis reddere necesse est, etiamsi rationes tutelae heres reddiderit, quia sufficit mortis tempore ad causas appellationis reddendas obligatum fuisse. sed diui Seuerus et Antoninus rescripserunt non cogendum tutorem post rationes redditas causas appellationum reddere. 25

XIV.

R DE IURE FISCI R

ESAP

CALLISTRATUS libro primo de iure fisci. Uariae causae sunt, ex quibus nuntiatio ad fiscum fieri solet. aut enim se quis, quod tacite relictum est, profitetur capere non posse uel ab alio praeuentus defertur: uel quod mors ab heredibus non vindicatur: 50 uel quod indignus quis heres nuntiatur: uel quod princeps heres institutus et testamentum sine codicilli subrepti esse nuntiantur: uel quod dicatur quis thensaurum inuenisse: uel magni pretii rem minoris ex fisco comparasse: uel praeuaricatione fiscum uictum esse: uel eum deceassis, qui in capitali criminis esset: uel etiam post mortem aliquem reum esse: uel domum destructam esse: uel ab accusatione recessum: uel rem litigiosam uenustari: uel poenam fisco ex contractu priuato deberi: uel aduersus leges commissum factum esse. An bona, quae soluendo non sint, ipso iure ad fiscum pertineant, quaesitum est. Labeo scribit etiam ea, quae soluendo non sint, ipso iure ad fiscum pertinere. sed contra sententiam eius edictum perpetuum scriptum est, quod ita bona ueneant, si ex his fisco 55 adquiri nihil possit. Diuus Pius Coelio Amaranto ita rescripsit uacantiam bonorum nuntiationem quadriennio finiri idque tempus ex die, quo certum esse coepit neque heredem neque bonorum possessorem exstare, computari oportere. Praescriptio

F(XYMOC)

2 appellatur] *F¹* et *ind. F*, appelletur *F²* 6 ho- pellationus *F⁴* 32 codicilli's subrepti *F²* | die] eo die *F¹* | et tametsi] *F¹*, ut tametsi *F²* inuenisse *F¹* 35 restructam *F²*: κατελύθη 18 pleitorio *F* 25 appellationum] *F²*, 'a'p- B (*Syn.*)

autem uiginti annorum, quae etiam circa requirendorum adnotatorum bona obsernatur, ex constitutione diui Titi solet ex eo numerari, ex quo quid ad fiscum pertinere potuit.

4 Causae autem, quae statim motae sunt et tractae ultra uicenstimum annum, differri posse sunt etiam post uicenstimum annum. Illae quoque causae, quae a priore nuntiatoe proditiae dicantur, etiam post annos, quibus praescribi diximus, fisco nuntiari possunt.

2 IDEM libro secundo de iure fisci. Ex quibusdam causis delatione suscipiens [B. 56, 2, 2] F⁵ tium fama non laeditur, ueluti eorum, qui non praemii consequendi, item eorum, qui ulciscendi gratia aduersarium suum deferunt, uel quod nomine rei publicae sue quis exceperit causam: et haec ita obseruari plurifariam principalibus constitutionibus praecepitur.

1 Diuus Hadrianus Flauio Arriano in haec uerba rescripsit: 'Quin ei, qui instrumenta ad causam fisci pertinentia, cum possit exhibere, non exhibit, nocere debeat, ¹ si uerum aliter non inuenitur, ea subtracta esse credantur, quae nocitura causae eius fuerint, dubitatum non est. sed nec alias dubitari oportet, quin non in aliam rem nocere debeant, quam in eam qua desiderata sunt'. Item diuui fratres ad libellum Cornelii Rifi rescripserunt totiens edenda esse instrumenta, quotiens de iure capiendi uel de iure dominii uel de aliqua causa¹⁵

3 simili re nummaria quaeratur, non si de capitali causa agatur. Senatus censuit, ut, si neque delator neque possessor tribus edictis euocati adfuerint, delatoris quidem fiduciis¹⁴ iussores teneantur et ei postea publicam causam deferendi ius adimatur, possessoris autem 4 ius idem esset, quod si delatns omnino non esset. Quotiens tamen delator adesse iussum cessat nec hoc fraude possessoris factum esse probabitur, diuus Hadrianus rescripsit se²⁰ cundum possessorum pronuntiari oportere, ita ut sententia comprehendatur etiam delatores 5 edicto³ id comprehendendisse. Diuus Pius Caecilio Maximo rescripsit constitutionem patris sui, qua compelleretur delator edere mandatorem ac, nisi edidisset, ut in uincula deducatur, eo pertinere, non ut delator poena⁴ subduceretur, si mandatorem haberet, sed ut 6 mandator quoque perinde atque si ipse detulisset puniretur. Imperator noster [B. 56, 2, 3]²⁵ Seuerus Augustus constituit, ne serui delatores dominorum audiantur, sed ut poena coercantur: libertos quoque causae mandatores contra patronos a praesidiis prouinciarum 7 poenae plectendos. Complura sunt rescripta principalia, quibus cauetur non obesse errorem⁵ cuiquam, quod ignotus iuris sui ipse se detulerit. sed extat eorundem principum rescriptum, ex quo uidetur posse defendi ita demum non nocere cuiquam se detulisse, si ea persona sit, quae ignorare propter rusticitatem uel propter sexum femininum ius suum possit.

3 IDEM libro tertio de iure fisci. Non intellegitur fraudem legi fecisse, qui rogatus est F⁶ palam restituere, sed cum quidam testamento suo ita scripsisset: 'nos rogo, ut in eo, quod a nobis peti, fidem praestetis: perque deum, ut faciat, rogo' et quaereretur, an id palam datum intellegatur: Julianus respondit non quidem apparere, quid ab heredibus ex huiusmodi uerbis petitum est. quaeri autem solere, quando intellegatur quis in fraudem legis fidem suam accommodare: et fere eo iam decursum, ut frans legi fieri videatur [Iul. D. 30, 103], quotiens quis neque testamento neque codicilliis rogaretur, sed domestica cautione et chirographo obligaret se ad praestandum ⁶ei qui capere non potest: ideoque dici posse ex 1 supra dictis uerbis non esse legi fraudem factam. Si quis palam rogatus et tacite [Iul.] esset, agitabatur, quid magis praeualeret: utrum id ipsum noceret, quod tacite rogatus esset, an prodesset, quod palam petitum esset. et diuus Hadrianus rescripsit in eo, quod cuiusque fidei palam commissum est, non esse existimandum fidem suam in fraudem legis F(XYMO)

¹ ut ins. ² causa del. (Brenmann) ³ edictum? ⁴ poenae (edd.)? ⁵ errorem dd.
⁶ fideicommissum ins. (l. gem.)

3 mo'r'tae F⁶ | possunt] posse F¹ 9 causa F: ὁ κινῶν διὰ πράγμα τὸν ιδιαῖς πόλεως B
14 eam qua'm' desierata (sic) F² 15 capiendi ue'l' de F² 17 adfuerint] adferunt F²
22 comprehendisset F 23 compelle'reetur F² | uti 'i'n F² 25 detullisset F 26 constituit

ne] constitutione F² 27 patronus F 29 igno-tus] FXYMO, ignarus C⁶ | coru'm'ndem F²
30 detu'llisse F² 31 qu'a'e F² | su'u'm F²
37 quand'a F 38 decurium F² 40 se ad sic l. gem., se 'i'd F²

2 accommodasse. Quando antem fraus interposita videatur, agendum est, id est [B. 56, 2, 3] utrum exitus spectari deberet an consilium: forte si tunc, cum tacite fideicommittebatur, non capiebat is, cui restitu iubebatur, mortis uero tempore capere poterat, uel contra. et 3 placuit exitum esse spectandum. Tacita autem fideicommissa frequenter sic deteguntur, si proferatur chirographum, quo se cauisset cuius fides eligitur, quod ad eum ex bonis 5 defuncti peruererit, restituturum. sed et ex aliis probationibus manifestissimis idem fit. 4 Cum ex causa taciti fideicommissi bona ad fiscum pertinent, omnia, quae in testamento 5 utiliter data sunt, ualent: et ita diuus Pius rescripsit. Diui fratres recipserunt [B. 56, 2, 8] in uenditionibus fiscalibus fidem et diligentiam a procuratore exigendam et iusta pretia non ex praeterita emptione, sed ex praesenti aestimatione constitui: sicut enim diligenti 10 cultura pretia praediorum ampliantur, ita, si neglegentius habita sint, minui ea necesse est. 6 Cum quinquennium, in quo¹ quis pro publico conductore² se obligauit, excessit, [Ep. 19, 25] sequentis temporis nomine non tenetur: idque principalibus rescriptis exprimitur. [Ep.] diuus etiam Hadrianus in haec uerba rescripsit: 'Ualde inhumanus mos est iste, quo retinentur conductores uectigalium publicorum et agrorum, si tantidem locari non possint. 15 nam et facilius inuenientur conductores, si scierint fore ut, si peracto lustro discedere 7 uoluerint, non teneantur'. Si posteriori creditori fiscus successerit, eo iure utitur; quo is 8 usurus erat, cui successit. || Multa principalia sunt rescripta, quibus cauetur non aliter q. 94 f. 425 9 fiscum debitorum suorum debitores conuenire, nisi principales debitores defecerint, uel ex ratione fisci nomina facta liquido probentur, uel ex contractu fiscali debitores conueniantur. 10 Diuus Hadrianus Flauio Proculo rescripsit, cum in libertatem proclamat qui ex [B. 56, 2, 3] bonis ad fiscum pertinentibus esse dicitur, iudicium dari praesentibus et agentibus etiam his, qui negotiis fisci solent interuenire: et huiusmodi liberales causae, si non interueniente 11 fisci aduocato decisae sint, in integrum restituuntur. Si in locis fiscalibus uel [B. 56, 2, 3] publicis religiosius aut in monumentis thensauri reperti fuerint, diui fratres constituerunt, 25 ut dimidia pars ex his fisco vindicaretur. item si in Caesaris possessione repertus fuerit, 12 dimidiā aequē partem fisco vindicari. Deferre autem se nemo cogitur, quod thensaurum inuenierit, nisi ex eo thensauro pars fisco debeatur. qui autem, cum in loco fisci thensaurum inuenierit, partem ad fiscum pertinentem suppresserit, totum cum altero tanto cogitur soluere. 30

4 ULPIANUS libro sexto ad edictum. In fisci causis pacti cum delatoribus pro confessis E habentur, si modo pretium uel modicum dederunt.

5 IDEM libro sexto decimo ad edictum. Si curator³ Caesaris rem aliquam uen- [B. 56, 2, 5] E diderit, quamvis duplum uel triplum pro euictione promiserit, tamen fiscus simplum prae- 1 stabit. Si ab eo, cui ius distrahendi res fisci datum est, fuerit distractum quid fisci, statim 35 fit emptoris, pretio tamen soluto.

6 IDEM libro sexagessimo tertio ad edictum. Fiscus cum in priuati ius suc- [B. 56, 2, 6] E cedit, priuati iure pro anterioribus suaē successionis temporibus utitur: ceterum posteaquam successit, habebit priuilegium suum. sed utrum statim atque coepit ad eum pertinere nomen, an uero posteaquam conuenit debitorem, an posteaquam relatum est inter nomina 40 debitorum, quaseritur. et quidem usuras exinde petit fiscales, etai breuiores debeatunt, ex quo conuenit certum debitorem et confidentem. at in priuilegio uarie rescriptum est: puto tamen exinde priuilegio esse locum, ex quo inter nomina debitorum relatum nomen est. [B.]

1 Quodcumque priuilegii fisco competit, hoc idem et Caesaris ratio et Augustae habere solet.

F(XYMOC)

¹ quod? ² pro publici conductore (*Gronouius*)? uel populi Romani publico conducto (cf. *Gai. 4, 28*)? ³ procurator (edd.)?

12 quis pro publico conductore se obligauit] ὁ ἐγγυησαμένος τὸν ἀπὸ τοῦ δημοσίου μισθω-
cάμενον *B* (*Tip.*), ἐὰν ἐγγυησομαι τὸν μισθω-
cάμενον [*τι*] εἰ χρόνος *Epit.* 16 inueniu-en-
tūr *F'* | si peracto] superacto *F'* 17 uolue-
rint *F'* 24 in locis fiscalibus uel publicis

religiosius aut in monumentis] ἐν δημοσίῳ
τόπῳ ἢ ἀφωρισμένῳ εἰς ταφήν] ἡ μνημεῖον *B*
(*Syn.*) 26 dimidia] *F'*, mīhiā *F'* 27 sequ'a'e
F' 29 inuenierit et partem *F'* 38 tempo-
ris *F*: ἐπὶ τῷ πρὸ τῆς διαδοχῆς χρόνῳ *B*
40 posteaquem conuenit *F'*

- 7 IDEM libro quinquagesimo quarto ad edictum. Si fiscus alicui status controversiam faciat, fisci aducatus adesse debet. quare si sine fisci aducato pronuntiatum sit, diuus Marcus rescripts nihil esse actum et ideo ex integro cognosci oportere.
- 8 MODESTINUS libro quinto regularum. Bonorum fisco vindicatorum actores uenundari procuratoribus non possunt, et, si distrahantur, irritam fieri uenditionem rescriptum est.
- 9 IDEM libro septimo decimo responsorum. Lucius Titius fecit heredes [BS. 39. 2, 12 sch] sororem suam ex dodrante, uxorem Maeuiam et sacerum ex reliquis portionibus: eius testamentum postumo nato ruptum est, qui postumus breui et ipse decessit, atque ita omnia hereditas ad matrem postumi deuoluta est. soror testatoris Maeuia ueneficii in Laciun Titium¹ accusauit: cum non optimuisset, prouocauit: interea decessit rea: nihil minus tamen apostoli redditi sunt. quaero, an putas extincta rea cognitionem appellationis inducendam propter hereditatem quiescitam. Modestinus respondit morte reae criminis extinta persecutionem eorum, quae sceleres adquisita probari possunt, fisco competere posse.
- 10 IDEM libro singulari de praescriptionibus. Non puto delinquere eum, qui in [B. 36, 2, 5 E] dubiis quaestionibus contra fiscum facile responderit.
- 11 LAUOLENUS libro nono epistularum. Non possunt ulla bona ad fiscum pertinere, nisi E quae creditoribus superfutura sunt: id enim bonorum cuiusque esse intellegitur, quod ari alieno superest.
- 12 CALLISTRATUS libro sexto de cognitionibus. In metallum damnatis libertas admittit, E cum etiam uerberibus seruilibus coercentur. sane per huiusmodi personam fisco nihil adquiri diuus Pius rescripts: et ideo quod legatum erat ei, qui postea in metallum damnatus erat, ad fiscum non pertinere rescripts magisque ait poenae eos quam fisci seruos esse.
- 13 [PAULUS libro septimo ad legem Iuliam et Papiam. Edicto diuini Traiani, [B. 36, 2, 5 E] quod proposui, significatur, ut, si quis, antequam causa eius ad aerarium deferatur, professus esset eam rem quam possideret capere sibi non licere, ex ea partem fisco inferat, 1 partem ipse retineret. Idem postea edicto significauit, ut, quaecumque professa esset vel palam vel tacite relictum sibi quod capere non posset et probasset iam² id ad fiscum pertinere: etiam si id non possideret, ex eo, quod redactum esset a praefectis aerario, partem 2 dimidiam ferat. Nihil autem interest, quae causa impedit ius capiendi. Id autem deferi 4 debet, quod latet, non id quod fisci est. Ad heredes eius, qui se detulerat, non uide[B] batur praemium transire: sed diuus Hadrianus rescripts, ut, licet ante decessisset in qui 5 se detulerat, antequam id quod detulerat fisco addiceretur, heredi eius praemium daretur. Exstat eiusdem Hadriani epistula, ut, si is qui se deferre poterat morte praeventus fuerit, heres eius, si detulerit, praemium consequatur: 'si tamen', inquit, 'liquebit defunctum eius animi fuisse, ut se uellet deferre': si uero idcirco dissimulanterit, dum rem occultari sperat, 6 heredem eius ultra uulgare praemium nihil consecuturum. Item diuini fratres rescripts heredes eorum, quibus tacitum fideicommissum relictum est, ita demum ex beneficio Traiani deferre se posse, si is, cui datum fuerat, morte praeventus esset et ideo per angustias 7 temporis deferre se non potuerit. Cum ante apertum testamentum³ tacitum fideicommissum nuntiatum esset ab his, qui fidem tacitam suscepserunt, deinde post apertas a fidei commissario delatum esset, diuus Antoninus recipi professionem eius iussit: neque enim dignam esse praemio tam praecipitem festinationem prioris, et cum quis se nuntiet non 8 capere, potius confiteri de suo iure quam aliud⁴ deferre uidetur. Ad eos beneficium Traiani pertinet, qui ex defuncti uoluntate relictum sibi capere non possunt. ergo nec illud, 9 quod seruo meo relictum est, deferre potero. Eos, qui quasi indigni repelluntur, summe⁵

F(XYMOC)

¹ in Lucium Titium} in filium (*similiter Cuiacius*)? ² et probasset etiam? ³ ante apertas tabulas? ⁴ aliud (*edd.*)?

9 beneficij F² 11 inducendam] conduce- uul'trau'gare F⁴ 37 tra'hiani F² 38 'ti-
dam F² 20 persona F² 25 inferrat F² is F² 40 suscepserant F² 43 aliud id-
29 impedia'm't F² 30 uide'b'atur F² 31 de- ferre F² | tra'hiani F²
cessisse't F² 32 pr'a'emium F² 36 ultra

uendos esse ab eiusmodi praemio: id est eos, qui de inofficio egerunt uel falsum dixerunt testamentum, qui usque ad finem litis obpugnauerunt testamentum. Ei, qui per errorem se detulit, cum capere solidum posset, non nocere hoc diuus Hadrianus et diuus Pius et¹ fratres rescripserunt.

14 GARUS libro undecimo ad legem Iuliam et Papiam. Dicitur, ex asse hereditates ex Silaniano cum fiscus vindicasset², ut nec libertates nec legata tueatur. quod aperte nullam habet rationem, cum ex quibuslibet aliis causis fisco vindicatis hereditatibus et libertates et legata maneant.

15 IUNIUS MAURICIANUS libro tertio ad legem Iuliam et Papiam. Senatus cen- [B. 56, 2 n. E] suit, si delator abolitionem petat, quod errasse se dicat, ut idem iudex cognoscat, an iusta causa abolitionis sit, et si errasse videbitur, det imprudentiae ueniam, si autem calumniae³, hoc ipsum iudicet eaque causa accusatori perinde cedat, ac si causam egisset et prodidisset. Si quis delatorem subiecerit, tantum in aerarium deferat, quantum praemii nomine delator consecuturus fuisset, si uicisset. Diuus Hadrianus rescripsit eandem poenam delatorem ferre debere, si citatus ad edictum non responderit, qua teneretur, si causam non probasset. Senatus Hadriani temporibus censuit, cum quis se ad aerarium detulerit, quod capere non potuerit, ut totum in aerarium colligatur et ex eo pars dimidia sibi⁴ secundum beneficium diu Traiani restituatur. Quod si tribus edictis a praefecto aerario adesse [B] delator iussus uenire noluerit, secundum possessorem sit⁵ pronuntiadum: sed ab eo, qui ita adesse iussus respondente possessore non adfuerit, tantum exigendum, quantum apud aerarium ex ea causa quam detulerit remaneret, si professionem eam implesset. Senatus censuit, ut perinde rationes ad aerarium deferat is, a quo tota hereditas fisco euicta est uel uniuersas legatas, atque is deferre deberet, a quo pars hereditatis uel legati euicta sit. **6** Si quis arguetur falsas rationes detulisse, de eo praefectus aerarii cognoscat, quantam f. 426 fraudem intuenerit, ut tantam pecuniam in⁶ aerario iubeat inferri. **25**

16 ULPIANUS libro octavo decimo ad legem Iuliam et Papiam. Ait diuus Trajanus: 'quicumque professus fuerit'. 'quicumque' accipere debemus tam masculum quam feminam: nam feminis quoque, quamuis delationibus prohibentur, tamen ex beneficio Traiani deferre se permisum est. nec non illud eaque non intererit, cuius aetatis sit is qui se defert, utrum iustae an pupillaris: nam pupillis etiam permittitur deferre se, ex quibus non capiunt.

17 MODESTINUS libro secundo de poenis. In summa sciendum est omnium [B. 56, 2, 17 Ef] fiscalium poenarum petitionem creditoribus postponi.

18 MARCIANUS libro singulari de delatoribus. Deferre non possunt mulieres [B. 56, 2, 18 S*] propter sexus infirmitatem, et ita sacris constitutionibus cautum est. Item clarissimi uiri⁶ non possunt. Item damnati deferre non possunt, ut diu fratres de eo rescripserunt, qui fustibus caevis in opus publicum erat datus. Item constitutionibus principum prohibentur deferre illi, qui in metallum dati sunt. hoc ideo, ne desperati ad delationem facile possint sine causa confugere. Sed eas causas, quas ante damnationem cooperunt deferre, posse eos etiam post damnationem exequi rescriptum est. Ueterani quoque sacris constitutionibus delatores esse prohibentur propter honorem utique et merita⁷ militiae. Item milites propter honorem stipendiiorum quae merent deferre prohibentur. Sed communem causam sibi cum fisco quiuis deferre potest, hoc est vindicare, nec per hoc famosus est,

F(XYMOC)

¹ diui ins. (edd.) ² ex Silaniano senatus consulto fiscus vindicasse? ³ requiritur calumnias esse ⁴ sibi ipsi? ⁵ sit qui adiecit (cf. u. 20 et p. 876, 19)? ⁶ in del. et merita] emeritae (Steweckius)?

⁸ detu'ti'lit F⁴ | no'c'n F⁴ ⁹ les 15 conti-nuator antecedenti F⁴ | mauricianus] marcia-nus F² ¹² prodidisset om. F²: ei δὲ μή (ἐπλανθέν), ως προδότης κρίνεται B ¹⁵ si' citatus F² ¹⁶ se'd' ad F² ¹⁸ tra'hiani F² | s] ac F² ²⁵ tantam F², an tum F²

²⁶ tra'hianus F² ²⁷ quam de feminam F² ²⁸ tra'hiani F² ³⁰ iuste F² ⁴³ hoc est uindicare] ne scribe cum Cuiacio indicare, cum deferendi uocabulum explicatione non indigeat, sed explica ex p. 876, 7

- 8 licet in causa sua non optinuerit. Item eos, qui tutores uel curatores fuerunt, non oportere deferre causas pupillorum uel adulescentium suorum diu Seuerus et Antoninus rescripserunt. quod consequens est obseruari et in eo, qui quasi procurator negotia gessit: et ita idem principes rescripserunt. idem decreuerunt nulla constitutione prohibitum esse procuratorem interrogari, sed accusare eum, cuius negotia gessit. et tutorem, qui aut detulit 5
9 aut mandauit, seuerissime puniendum rescripserunt. Sed ne quidem is, qui aliquam uendidit rem, eandem deferre debet uel per se uel per subiectam personam, ne alioquin poenam 10 patiatur dignam suae personae, ut et constitutum esse refertur. Pa- [cf. l. 20 h. t. Epit. 16, 24] pinianus tam libro sexto quam undecimo responsorum scribit ita demum publicam auferri pecuniam ei, qui, cum erat creditor, in solutum pecuniam accepit, si aut sciebat, cum accepiebat, publicum quoque esse debitorem, aut postea cognouit, antequam consumeret pecuniam. sed placet omnimodo ei pecuniam auferendam esse, etiamsi ignorauit, cum consumeret: et postea quidam principes directam actionem competere ablata pecunia rescripserunt, ut et Marcellus libro septimo digestorum scribit. [cf. l. 21 h. t. 14]
- 19 PAPINIANUS libro decimo responsorum. Denique non esse praestandas usuras, cum pecunia reuocatur, conuenit, quoniam res, non persona conuenitur. [B. 56, 2, 19 *P]
- 20 IDEM libro undecimo responsorum. Sed reuocata pecunia in fideiuersorem [B. 56, 2, 19 *P] liberatum utilis actio dabitur.
- 21 PAULUS libro tertio quaestionum. Titius, qui mihi sub pignoribus pecuniam [B. 56, 2, 19 *P] debebat, cum esset fisci debitor, soluit mihi quae debebat: postea fiscus iure suo usus abstulit mihi pecuniam. quaerebatur, an liberata essent pignora. Marcellus recte existimabat, si id quod mihi solutum est fiscus abstulit, non competere pignorum liberationem. neque differentiam admittendam esse existimo interesse putantum, id ipsum quod solutum est an tantundem repetatur.
- 22 MARCIANUS libro singulari de delatoribus. Res¹, quae in controvlesia sunt, [B. 56, 2, 20 S] non debent a procuratore Caesaris distrahi, sed differenda est eorum uenditio, ut diuus² quoque Seuerus et Antoninus rescripserunt, et defuncto maiestatis reo, parato herede purgare innocentiam mortui, distractionem bonorum sus*p*endi iusserunt, et generaliter pro*l. 42* 1 hibuerunt rem distrahi a procuratore, quae esset in controvlesia. Res [B. nol. 5 p. 918 Heimb.] autem nexas pignori distrahere procuratores possunt. sed si ante alii res obligatae sunt iure pignoris, non debet procurator ius creditorum laedere: sed si quidem³ superfluum est in re, permittitur procuratori uendere ea lege, ut in primis creditoribus praecedentibus satisfiat et si quid superfluum est, fisco inferatur, aut, si acceperit totum fiscus, soluat ipse: uel simpliciter si uendidit procurator, iubebit pecuniam, quam deberi creditori priuato fuerit 2 probatum, exsolui ei. et ita diuus² Seuerus et Antoninus rescripserunt. Lites donatas⁴ non suscipere diuus Pius rescripsit, licet bona relictorum se quis profiteatur: uel partem bonorum donatam non suscipere, et adiecit et illum dignum fuisse puniri pro tam turpi tamque inuidioso commento, et⁴ nisi durum esse uidebatur in ultro uenientem poenam statuere. Sicut nuntiare causam nemo cogitur, ita liberum arbitrium deaistendi ei non datur qui detulit: et ita diu Seuerus et Antoninus rescripserunt: et idem esse, licet alieno⁴ mandato detulisset. plane rescripserunt delatorem audiendum uolentem a lite deaistare, si sibi mandatorem subtractum queratur.

F(XYMO)

¹ res del. ² diuui? ³ quid (edd.)? ⁴ et del. (Lensis)

2 causa F: οὔτε οἱ γενόμενοι ἐπίτροποι τῶν
ἢ κογράτωρες . . . καταμηνύοντες αὐτοὺς B
3 et in eo qui quasi om. F² 7 aliqui d'n (sic)
F⁴: ἀλλὰ καὶ ποιήν οὐφίσταται ἀξία τοῦ ἴδιου
προσώπου B 8 refertur F² 32 ε'a F²
36 relictorum] M^a edd., relictorum FXYMO'C:
εἰ καὶ τις εἴποι τὰ καταλειφθέντα αὐτῷ ἐπίδικα
ἢ μέρος αὐτῶν δωρεῖσθαι τῷ βασιλεῖ B, quae
interpretatio lectionem confirmat, quamquam in-

terpres errauit: hoc enim ait Marcianus litera nec simpliciter principi donari posse nec accidente uel hereditatis futurae spe uel partis bonorum donatione 37 donatam] FX², datam (sic) X², datam YC, dampnatam M^a, inc. M^a 39 sicut re nuntiare F²: καταληγεῖ σύδεις ἀναγκάζεται B 41 delitorem F²
42 quaeratur F

- 13 CALLISTRATUS libro secundo de iure fisci. De eo delatore, qui causam solus agere *E
instituerat non habita mentione mandatoris, si postea desistat, praetendens mandatorem
causae decessisse, puniendum diui fratres rescriperunt.
- 14 MARCIANUS libro singulari de delatoribus. Non tantum delator punitur, si [B. 56, 2, 21] S*
non probauerit, sed et mandator: quem exhibere debet delator. 5
- 15 UPLIANUS libro nono decimo ad Sabinum. Est et decretum ab imperatore [B. 56, 2, 22] S
Seuerq et constitutum nullo modo exigendum quem probare, unde habeat, circa delationes
fiscales, sed delatorem probare debere quod intendit.
- 16 IDEM libro trigensiimo primo ad Sabinum. Cum quidam capitatis reus emancipasset filium, S
ut hereditatem adiret, rescriptum est non uideri in fraudem fisci factum, quod adquisitum 10
non est.
- 17 IDEM libro trigensiimo quarto ad edictum. Cum mortem maritus uxor ne- [B. 56, 2, 24] S
catae non defendit, diuus Seuerus rescripsit dotem fisco vindicandam, prout ad maritum
pertineat. 14
- 18 IDEM libro tertio disputationum. Si qui mihi obligauerat quae habet habitu- [B. 56, 2 n.] S
rusque esset cum fisco contraxerit, sciendum est in re postea adquisita fiscum potiorem
esse debere Papinianum respondisse: quod et constitutum est. praeuenit enim causam
pignoris fiscus.
- 19 IDEM libro octavo disputationum. Eius, qui delatorem corrupti, ea condicio [B. 56, 2, 26] S
est, ut pro uicto habeatur: nam in fiscalibus causis id constitutum est. sed enim haec 20
poena magis est ut aduersus ipsum locum habeat, qui delatorem redemit: ceteroquin ad-
uersus¹ heredem eius transire non debet. nec enim exinde perit causa, ex quo redempta
est, uel actio peremitur² uel condemnatio facta uidetur, uerum oportet constare prius et de
crimine pronuntiare³. plane si forte de retractanda causa agatur, quae semel iudicata est,
per delatoris corruptelam, mortuus corruptor non efficiet, quo minus agi possit atque re- 25
tractari causa: hic enim non poenae, sed causae restitutio est. Eum, qui falsum testa- [(B)]
mentum dixit, posse adire hereditatem constat: sed denegatis ei actionibus fisco locus erit.
2 Et obligationes, quas adeundo confudit, non restituuntur: nam et in eo, qui post aditam
hereditatem defuncti mortem non defendit, imperator noster cum patre rescripsit obliga-
tiones confusas non resuscitari. 30
- 0 MARCIANUS libro tertio institutionum. Ne procuratores Caesaris bonorum actores, quae S
ad fiscum deuoluta sunt, alienent, imperatores Seuerus et Antoninus rescriperunt: et, si
manumissi fuerint, reuocantur ad seruitutem.
- 1 IDEM libro quarto institutionum. Diuus Commodus rescripsit obsidum bona sicut capti- S
norum omnimodo in fiscum esse cogenda: 35
- 2 IDEM libro quarto decimo institutionum. sed si accepto usu togae Romanae ut ciues S
Romani semper egerint, diui fratres procuratoribus hereditatum rescriperunt sine dubi-
tatione || ius⁴ eorum ab obsidis condicione separatum esse beneficio principali, ideoque f. 427
idem ius eis seruandum, quod habent⁵, si a legitimis ciuibus Romanis heredes instituti
fuissent. 40
- 3 UPLIANUS libro primo responsorum. Eum, qui debitoris fisci adiit hereditatem, priu- S
legii fisci coepisse esse subiectum.
- 4 MACER libro secundo publicorum. Imperatores Seuerus et Antoninus Asclepiadi ita Sf
rescriperunt: Tu, qui defensione omissa redimere sententiam maluisti, cum tibi crimen
obiceretur, non immerito quingentos solidos inferre fisco iussus es: omessa enim ipsius 45
causae inquisitione ipse te huic poenae subdidisti. optinendum est enim, ut hi, quibus
F(XYMO)

¹ ad? ² uel actio peremitur *del.* ³ constare prius de crimine et pronuntiari (*similiter*
Hal.)? ⁴ heredium *ins.* ⁵ haberent (*edd.*)?

² praetendem *F*¹ | mandatore's'm *F*⁴ ⁴ tan- 34 sicut*i* *F*² 43 publicorum] publicorum
-tum¹ *F*² | delator punior puniri si non *F*² iudiciorum *F*² 45 es] est *F* 46 sub-
26 causam hic *F* | restitutio¹ *F*² 31 qu'a'e *F*² di'disti *F*²

- 'negotia fiscalia mouentur, ad defensiones causae bona fide ueniant, non aduersarios aut iudices redimere temptent'.
- 35 POMPONIUS libro undecimo epistularum. Apud Iulianum scriptum est: si priuatus ad A se pertinere hereditatem Lucii Titii dicat, altero eandem hereditatem fisco vindicante: quaeritur, utrum ius fisci ante exutiendum sit et sustinendae actiones ceterorum, an nihilo minus inhibendae petitiones creditorum singulorum¹, ne publicae causae praediudicetur. idque senatus consultis expressum est.
- 36 PAPINIANUS libro tertio responsorum. Praediis a fisco distractis praeteriti temporis P tributum² eorundem praediorum onus emptorem spectare placuit.
- 37 IDEM libro decimo responsorum. Quod placuit fisco non esse poenam peten- [B. 56, 2 n. P] dam, nisi creditores suum reciperauerint, eo pertinet, ut priuilegium in poena contra creditores non exerceatur, non ut ius commune priuatorum fiscus amittat.
- 38 IDEM libro tertio decimo responsorum. Fiscus in quaestione falsi testamenti non opti- P nuit: priusquam autem ea quaestio decideretur, alio nuntiante bona postea³ uacare consttit. fructus post primam litem absumi non oportuisse respondi: neque enim ad senatus 11 consulti beneficium scriptum heredem pertinere controuersia mota. Delatoris opera non esse functum respondi, qui fisci pecuniam, quam alias tenebat, ad sui temporis administrationem pertinere, quamuis probare non potuisset, contendit, quoniam propriam causam egerat.
- 39 IDEM libro sexto decimo responsorum. Bona fisco citra poenam exili perpetnam ad- P 1 iudicari sententia non oportet. Eum, qui periculum communis condemnationis diuidi post- lanit, quod participes iudicati soluendo essent reuocatis alienationibus quas frauduleater fecerant, non uideri causam pecuniae fisco nuntiassse respondi.
- 40 PAULUS libro uicensimo primo quaestionum. Ita fidei hereditas commisit: 'rogo fundum P Titio des, de quo te rogau'. si Titius capere non possit, non uitabit heres poenam taciti fideicommissi: non enim est palam relinquere, quod ex testamento sciri non potest, omni recitatum est. quemadmodum nec ille palam dat, qui ita scribit: 'rogo uos, heredes, in 'eo, quod a nobis peti, fidem praestetis'. immo in priore specie maiorem fraudem exigitasse uidetur, qui non tantum legem circumuenire uoluit, sed etiam interpretationem legis, quae circa tacitum fideicommissum habetur: quamuis enim fundum nominauerit, non tamen cognosci potest, de quo sit rogatus heres, cum diuersitas rerum obscurum faciat legatum.⁴
- 1 Patronus si tacite in fidem suam recipiat, ut ex portione sua praestet, cessare fraudem dicitur, quia de suo largitur.
- 41 IDEM libro uicensimo primo responsorum. Eum, qui bona uacantia a fisco comparavit, P debere actionem, quae contra defunctum competebat, excipere.
- 42 UALENS libro quinto fideicommissorum. Arrianus Seuerus praefectus aerarii, cum eius, P qui tacite rogatus fuerat non capienti fideicommissum reddere, bona publicata erant, prouiniauit nihilo minus ius deferendi ex constitutione diui Traiani habere eum cui fidei- 1 commissum erat relictum. Quia autem nonnulli ingratii aduersus beneficium diui Traiani post professionem quoque de tacito fideicommisso factam cum possessoribus transiit atque tribus editis euocati non respondent, placuit senatu tantum ab eo qui id fecisset⁵ exigi, quantum apud aerarium ex ea causa || quam detulerat remanere oportere; si professionem suam implesset: et si possessoris quoque fraus apud praefectum conuicta fuisset, ab eo quoque quod conuictus inferre debuisset exigi.
- 43 ULPIANUS libro sexto fideicommissorum. Imperator noster rescripsit fiscum [B. 56, 2, 38 P] in rem habere actiones ex tacito fideicommisso.
- F(XYMOC)

¹ requiruntur talia: quaeritur, utrum nihilo magis inhibendae sint petitiones creditorum singulorum an ius fisci ante exutiendum sit et sustinendae actiones ceterorum ² tributorum? ³ postea bona?

¹ bono F¹ 4 eandem] handem F² 8 di- 24 de quo te] decreto F¹ | s*i*¹ F² | possit non
stracti bu's F² 9 eorundem F¹ 10 po'te- om. F¹ 28 interpr'a etationem F² 29 que]
nam F¹ 12 exerceatur non om. F² 19 citra] qui F 35 fideicommiss'or'isorum F¹ | sequ-
contra F¹ 21 soluendi F² 23 com'misit F¹ rii F² 38 aduers'us F² 41 oportere F

- 44 PAULUS libro primo sententiarum. Delator non est, qui protegendas causae [B. 56, 2, 39] *P*
suae gratia aliquid ad fiscum nuntiat.
- 45 IDEM libro quinto sententiarum. In fraudem fisci non solum per donationem, [B. 56, 2 n.] *P*
sed quocumque modo res alienatae reuocantur, idemque iuris est et si non quaeratur:
1 aequo enim in omnibus *fraus* punitur. Bona eorum, qui in custodia uel in uinculis uel
compedibus deceaserunt, heredibus eorum non auferuntur, siue testato siue intestato de-
2 cesserunt. Eius bona, qui sibi mortem consciuit, non ante ad fiscum coguntur, quam prius
constiterit, cuius criminis gratia manus sibi intulerit. eius bona, qui sibi ob [Paul. 5, 12, 1]
aliquid admissum flagitium mortem consciuit et manus intulit, fisco vindicantur: quod si
id taedio uitiae aut pudore aeris alieni uel ualetudinis alicuius inpatientia admisit, non in-
3 quietabuntur, sed suae¹ successioni relinquuntur. A debitore [Paul. B.) cf. fr. de iure fisci § 19
fisci in fraudem datae libertates rethri placuit: sane ipsum ita ab alio emere mancipium,
4 ut manumittat, non est prohibitum: ergo tunc et libertatem praestare possit². Ex his bonis,
quae ad fiscum delata sunt, instrumenta uel chirographa, acts etiam ad ius priuatorum
5 pertinentia restitu postulantibus conuenit. Neque instrumenta neque acts a quoquam ad-
6 uersus fiscum edi oportet. Ipse autem fiscus actorum suorum exempla hac condicione edit,
ut is, cui describendi fit potestas, aduersus se uel rem publicam his actis *ne* utatur: de
7 quo cauere compellitur, ut, si usus is contra interdictum fuerit, causa cadat. Quotiens apud
fiscum agitur, actorum potestas postulanda est, ut merito is uti liceat, eaque manu com-
mentariensis adnotanda sunt. quod si ea aliter proferantur, is qui ita protulerit causa cadit. 20
8 Quotiens iterum apud fiscum eadem causa tractatur, priorum actorum, quorum usus non
9 fuerat postulatus, ex officio recitatio iure poscetur. Qui pro alio a fisco conuentus debi-
10 tum exsoluit, non inique postulat persecutionem bonorum eius pro quo soluit: in quo etiam
adiuvari per officium solet. Fiscalibus debitoribus [Synopsis p. 696 Zach. B. 53, 2 n.] Pon. 14, 10
potentibus ad comparandam pecuniam dilationem negari non placuit. cuius rei aestimatio 25
ita arbitrio iudicantis conceditur, ut in maioribus summis non plus quam tres menses, in
minoribus uero non plus quam duo prorogentur: prolixioris autem temporis spatium ab
11 imperatore postulandum est. Si principalis rei bona ad fiscum deuoluta [Syn. B. Pon.)
sint, fideiussores liberantur: nisi forte minus idonei sint et³ in reliquo non exsolutae
12 quantitatis accesserint. Si plus seruatum est ex bonis debitoris a fisco distractis, iure ac 30
merito restitu postulatur. Conductor ex fundo fiscali nihil transferre potest nec [B. 53, 2 n.]
cupressi materiam uendere uel oliuae non substitutis aliis ceterasque arbores pomiferas
13 caedere: et facta eius rei aestimatione in quadruplum conuenit. Minoribus uiginti [B)
quinque annis neque fundus neque uectigalia locanda sunt, ne aduersus ea beneficio aetatis
utantur. 55
- 46 HERMOGENIANUS libro sexto iuris epitomarum. Aufertur ei quasi indigno successio, *P*
qui, cum heres institutus esset ut filius, post mortem eius, qui pater dicebatur, suppositus
1 declaratus est. Qui aliquid sciens in fraudem fisci suscepit, non solum rem, in [B. 56, 2, 41]
2 qua fraudis ministerium suscepit, sed alterum tantum restituere cogitur. Quod a praeside
seu procuratore uel quolibet alio in ea prouincia, in qua administrat, licet per supposi- 40
tam personam comparatum est, infirmato contractu vindicatur et aestimatio eius fisco in-
fertur: nam et nauem in eadem prouincia, in qua quis administrat, aedificare prohibe-
3 tur. Fiscus semper habet ius pignoris. Qui compensationem || opponit fisco, [(B) Pon. 14, 2 f. 428]
5 intra duos menses debitum sibi docere debet. Ut debitoribus fisci quod fiscus [(Pon.)
F(XYMO)

¹ suae¹ ordinariae Paulus ² A debitore fisci ... placuit. sane ipsum ita emere, ut ma-
numittat, aut fideicommissam libertatem praestare (praestet cod.) non est prohibitum Fr. de
iure fisci ³ minus idoneo (sint et del.)?

2 fiscam *F* 5 ponitur *F* 6 compedi^b'us *F*²
9 consciuit et manus intulit] constia (conscia
Haencl) intulit *Pauli cod. Paris. 4403 testibus*
Haenclio et Kruegero, consciuit (om. rel.) co-
dices *Pauliani plerique* 10 id] i *F* | inqueta-

buntur *F* 12 fisi *F* 16 fiscus] fiscum *F*
17 ne om. *F* 19 commentoriensis *F*² 20 qui
'ita *F* 22 d'ebitum' exsoluit *F*² 24 ad-
iubari *F* 31 transferri *F*² 33 c'a'edere *F*² |
ei'u's *F* 44 s'u'ibi *F*²

debet compensetur, saepe constitutum est: excepta causa tributoria¹ et stipendiorum, item
 6 pretio rei a fisco empta et quod ex causa annonaria debetur. In reatu consti- [B. 56, 2 n.
 7 tutus bona sua administrare potest, eique debitor recte bona fide soluit. Actores, qui [B)
 aliquod officium gerunt, in bonis quae distrahunt procuratores uenundare inconsultis prin-
 8 cipibus prohibentur, et, si ueneant, uenditio nullas uires habebit. Seruus Caesaris si iusseu 9
 9 procuratoris adiit hereditatem, Caesari uolenti adquirit. Si multi [B. 56, 2 n. BS. 28, 11, 16 sch. 3
 fisco fraudem fecerint, non ut in actione furti singuli solidum, sed omnes semel quadrupli
 poenam pro uirili portione debent. sane pro non idoneis qui sunt idonei conueniuntur.

47 PAULUS libro primo decretorum. Moschis quaedam, fisci debitrix ex conductione uecti- P
 galis, heredes habuerat, a quibus post aditam hereditatem Faria Senilla et alii praedia¹⁰
 emerant. cum conuenirentur propter Moschidis reliqua et dicebant² heredes Moschidis ido-
 neos esse et multos alios ex isdem bonis emisse, aequum putauit imperator prius heredes
 1 conueniri debere, in reliquum possessorem omnem: et ita pronuntiavit. Aemilius Ptole-
 maeus conduxerat a fisco possessionem eamque paulatim pluribus locauerat maiore quanti-
 tate quam ipse suscepserat: conueniebatur a procuratoribus Caesaris in eam quantitatem¹⁵
 quam ipse perciperet. hoc iniquum et inutile fisco uidebatur, ut tamen suo periculo ipse
 eos quibus locauerat conueniret: ideoque pronuntiavit in eam solam quantitatem eum con-
 ueniri debere, qua ipse conductor extiterat.

48 IDEM libro secundo decretorum. Statius Florus testamento scripto heredis sui Pompeii P
 tacitae fidei commiserat, ut non capienti fundum et certam pecuniae quantitatem daret, et eo nomine cautionem a Pompeio exigi curauerat se restituturum ea, quae ei per prae-
 ceptionem dederat. postea idem Florus facto secundo testamento et eodem Pompeio et Faustino heredibus institutis nullas praeceptiones Pompeio dederat. haec persona, quae capere non poterat, se detulerat. consulti imperatores a procuratoribus rescriperant, si non probaretur mutatam uoluntatem esse, praestandum fideicommissum: atque ita Pompeius condemnatus desiderabat onus esse id hereditatis oportere, quia praeceptiones non accepserat, nec posse uideri pro parte in prima uoluntate testatorem perseuerasse, sed in uniuerso. pronuntiavit nec testamentum prius exstare nec, si dedisset in primo testamento, ex posteriore peti potuisse, nisi petitum esset. placuit, quia non probabat sibi datas prae-
 1 ceptiones ex sola sua cautione, solum fideicommissum praestare debere³. Cornelius Felici⁴
 mater scripta heres rogata erat restituere hereditatem post mortem suam. cum heres scripta condemnata esset a fisco et omnia bona mulieris occuparentur, dicebat Felix se ante poenam esse (hoc enim constitutum est). sed si nondum dies fideicommissi uenisset, quia⁴ posset prius ipse mori uel etiam mater alias res adquirere, repulsa est interim a petitione.⁵

49 IDEM libro singulari de tacitis fideicommissis. Cum tacitum fideicommissum ist⁶ cui P
 datum erat capere se nihil posse detulisset, in quaestionem uenit, dodrantis an totius aucti-
 partem dimidiam ex beneficio diui Traiani recipere debeat. de qua re ex- [cf. D. 35, 2, 59, 1
 stat rescriptum imperatoris Antonini in haec uerba: Imperator Antoninus Iulio Rufo. Qui
F(XYMOC)

¹ tributorum? ² dicebant et (*Hal.*)? ³ sic fere scripsit Paulus: desiderabat onus esse id hereditatis oportere, quia praeceptiones non accepserat, [aut ratas quoque esse quas primo testamento praeceptiones accepserat:] nec posse uideri pro parte in prima uoluntate testatorem perseuerasse, sed in uniuers[um]. pronuntiavit nec testamentum prius exstare nec, si dedisset in primo testamento, ex posteriore peti potuisse, nisi [re]petitum (*de Suerinus*) esset. [et] placuit, quia non probabat sibi datas praeceptiones ex sola sua cautione, solum fideicommissum praestare debere ⁴ est), et si nondum dies fideicommissi uenisset, sed quia? ⁵ is del.

² pr'aetio *F*² 5 iusso procuratoriis *F*²
 6 caesari's uolenti *F*² | si multi fisco fra-
 dem fecerint] ἐὰν πολλοὶ περιγράψω: τὸν ἀν-
 móction *B* (*Tvp.*) 7 solidi *F*² 10 'heredi-
 tam' *F*² 12 bonis emisse'm' *F*² 13 con-
 uenire *F* | debere 'deinde' (*primum* fuit dende)

in reliquum *F*² 14 eamqu'a'e *F*² | quan-
 tit'ate *F*² 16 percooperit *F*² 20 tacito *F*
 24 copere *F* 28 exstare] *F*² (exprser. al.
 constare) *O*_C, constare *Y*_M 29 placuit bis *F*²
 32 a fisco et] *F*_Y_M, et a fisco *X*_O_C 38 dibi
*F*² | tra'h'iani *F*² | r'e' exst. *F*²

'tacitam fidem accommodauit, ut non capienti restitueret hereditatem, si deducta parte quarta restituit, nihil retinere debet. quadrans autem qui heredi imponitur ipseus¹ eripiat et ad fiscum transferatur'. unde dodrantis semissem solum capit qui se detulit.

- 50 IDEM libro tertio decretorum. Ualerius Patruinus procurator imperatoris Flauio [B. 56, 2 n. P] Stalticio praedia certo pretio addixerat. deinde facta² llicitatione idem Stalticius [recepta f. 428' ea llicitatione³ optimuerat et in uacuum possessionem inductus erat. de fructibus medio & tempore perceptis quaerebatur: Patruinus fisci esse uolebat. plane si medio tempore inter primam llicitationem et sequentem adiectionem percepti fuissent, ad uenditorem pertinerent (sicut solet dici, cum in diem addictio facta est, deinde melior condicio allata est) nec moueri deberemus, quod idem fuisset, cui et primo addicta fuerant praedia. sed cum ultra- 10 que addictio intra tempus uidepiarum facta fuisset, recessum est ab hoc tractatu itaque placebat fructus emptoris esse. Papinianus et Messius nouam sententiam induxerunt, quia sub colono erant praedia, iniquum esse fructus ei auferri uniuersos: sed colonum quidem percipere eos debere, emptorem uero pensionem eius anni accepturum, ne fiscus colono teneretur, quod ei frui non licuisset: atque si hoc ipsum in emendo conuenisset. pronun- 15 tiauit tamen secundum illorum opinionem, quod⁴ quidem domino colerentur, uniuersos fructus habere: si uero sub colono, pensionem accipere. Tryphonino suggestore, quid putaret de aridis fructibus, qui ante percepti in praediis fuissent, respondit, si nondum dies pensionis uenisset, cum addicta sunt, eos quoque emptorem accepturum.

XV.

20

R DE CAPTIUIS ET DE POSTLIMINIO ET REDEMPTRIS AB EPSA
HOSTIBUS R

- 1 MARCELLUS libro uicensimo secundo digestorum. Quod seruus eius, qui ab [B. 84, 1, 1 E] hostibus captus est, postea stipulatus est, aut si legatum sit seruo eius, posteaquam ille ad hostes peruenit, hoc habebunt heredes eius, quia et si captiuitatis tempore decessisset, 25 adquisitum foret heredi.
- 2 IDEM libro trigensimo nono⁵ digestorum. Nauibus longis atque onerariis propter belli E usum postliminium est, non piscatoriis aut si quas actuarias uoluptatis causa parauerunt.
- 1 Equus item aut equa freni patiens recipitur postliminio: nam sine culpa equitis proprie 2 se potuerunt. Non idem in armis iuris est, quippe nec sine flagitio amittuntur: arma enim 30 postliminio reuerti negatur, quod turpiter amittantur:
- 3 POMPONIUS libro trigensimo septimo ad Quintum Mucium. item uestis. E*
- 4 MODESTINUS libro tertio regularum. Eos, qui ab hostibus capiuntur uel hosti- [B. 84, 1, 2 E] bus deduntur, iure postliminii reuerti antiquitus placuit. an qui hostibus deditus reuersus F(XYMO)

¹ quadrans autem quia heredi imponitur, ipsi? ² alla ins. ³ recepta adiectione?

⁴ quod] si? ⁵ error est aut in numero aut in nomine auctoris

1 dedata F¹ 2 qui] F¹, quae F² 4 pa-
troinus F¹ 5 pr'a etio F³ 7 patroinus F¹ |
fisci om. F¹ 8 pertinere F¹ 10 fuisset] pos-
set F¹ 11 uidepiarum F¹ 15 atqui F¹
18 praecepti F¹ 21 et de] et ind. F¹ | re-
deempti ind. F¹ 23 qui om. F¹ 25 'h'abeb-
bunt F² 27 onerariis F² 28 quas] quis F¹
29 recipiuntur F² | propriere F¹ 32 post
uestis uaccat uestis unus cum dimidio F¹: eius-
modi hiatus indicationes (cf. p. 262, 15) in hoc
titulo ter repetitae in fine l. 3. 9. 25 cum nullo
loco conseruentur neque Graecorum subiiditis
quamquam tenuibus per hunc titulum neque sen-
tentia imperfecta, uidentur errore librarii ad-

missae esse 33 uel hostibus deduntur] hoc
cum nequaquam conueniat antiquitus placitis,
tamen putarim ita uere scripsisse Modestinum,
ut cogitarit non de deditio[n]e facta per patrem
patratum, sed de deditio[n]e castelli. similiter iudi-
candum est de iis quae sequuntur re non minus
falsis, sed ut ab emendatione abstinentur sit.
certe secundum antiques prudentes Modestinus
sic potius scribere debuit: Eos qui ab hostibus
capiuntur, iure postliminii reuerti antiquitus
placuit. an qui hostibus deditus a nobis nec
receptus est reuersus ciuis Romanus sit et
quae sequuntur

nec a nobis receptus ciuis Romanus sit, inter Brutum et Scaenolam uarie tractatum est:
et consequens est, ut ciuitatem non adipiscatur.

[cf. D. 50, 7, 17]

5 POMPONIUS libro trigensimo septimo ad Quintum Mucium. Postliminii ius competit aut ^E
1 in bello aut in pace. In bello, cum hi, qui nōbis hostes sunt, aliquem ex nostris ceperunt
et intra praesidia sua perduxerunt: nam si eodem bello is reuersus fuerit, postliminium ⁵
habet, id est perinde omnia restituuntur ei iura, ac si captus ab hostibus non esset. antequam in praesidia perducatur hostium, manet ciuis. tunc autem reuersus intellegitur, si
2 aut ad amicos nostros perueniat aut intra praesidia nostra esse coepit. In pace quoque
postliminium datum est: nam si cum gente aliqua neque amicitia neque hospitium neque
foedus amicitiae causa factum habemus, hi hostes quidem non sunt, quod autem ex nostro ¹⁰
ad eos peruenit, illorum fit, et liber homo noster ab eis captus seruus fit et¹ eorum:
idemque est, si ab illis ad nos aliquid perueniat. hoc quoque igitur casu postliminium
3 datum est. Captius autem si a nobis manumissus² fuerit et peruerterit ad suos, ita
demum postliminio reuersus intellegitur, si malit eos sequi quam in nostra ciuitate ma-
nere. et ideo in Atlio Regulo, quem Carthaginenses Romam miserunt, responsum est ¹⁵
non esse eum postliminio reuersum, quia iurauerat Carthaginem reuersurum et non ha-
buerat animum Romae remanendi. et ideo in quodam interprete Menandro, qui postea-
quam apud nos manumissus erat, missus est ad suos, non est uisa necessaria lex, quae
lata est de illo, ut maneret ciuis Romanus: nam siue animus ei fuisse remanendi apud ¹⁹
suos, desineret esse ciuis, siue animus fuisse reuertendi, maneret ciuis, et ideo easet lex ²⁰
superuacua.

6 IDEM libro primo ex uariis lectionibus. Mulier in opus salinarum ob male- [B. 34, 1, 8] ^E
ficium data et deinde a latrunculis externe gentis capta et iure commercii vendita ac
redempta in causam suam reccidit. Cocceio autem Firmo centurioni pretium ex fisco red-
dendum est.

7 PROCULUS libro octavo epistularum. Non dubito, quin³ foederati et liberi [B. 34, 1, 4] ^E
nobis externi sint, nec inter nos atque eos postliminium esse: etenim quid inter nos atque
eos postliminio opus est, cum et illi apud nos et libertatem suam et dominium rerum sus-
1 rum aequa atque apud se retineant et eadem nobis apud eos contingant? Liber autem
populus est is, qui nullius alterius populi potestati est subiectus: siue⁴ is foederatus est ²⁰
item, siue aequo foedere in amicitiam uenit siue foedere comprehensum est, ut is populus
alterius populi maiestatem comiter conseruaret. hoc enim adicitur, ut intellegatur alterum
populum superiorem esse, non ut intellegatur alterum non esse liberum: et quemadmodum
clientes nostros intellegimus liberos esse, etiam neque auctoritate neque dignitate neque
uiri boni nobis praeuersus, sic eos, qui maiestatem nostram comiter conseruare debent,²⁵
liberos esse intellegendum est. At fiunt apud nos rei ex ciuitatibus foederatis et in eos
damnatos animaduertimus.

8 PAULUS libro tertio ad legem Iuliam et Papiam. Non ut a patre filius, ita [B. 34, 1, 5] ^E
uxor a marito iure postlimini recuperari potest, sed tunc, cum et noluerit mulier et adhuc
alii post constitutum tempus nupta non est: quod si noluerit nulla causa probabili inter-
ueniente, poenis discidii tenebitur.

9 ULPIANUS libro quarto ad legem Iuliam et Papiam. Apud hostes [cf. L. 25 h.t. et 38, 17, 1, 8] ^E
susceptus filius si postliminio redierit, filii iura habet: habere enim eum postliminium nulla
F(XYMOC)

¹ et del. ² manumissus] missus? ³ quin] quamvis (= quis: sic fere Herodotus)?
⁴ siue del. ⁵ neque uiribus (= UIRIB.) nobis pares sunt (Hal.)?

9 amicitia F 13 captiuos F 15 atio F
17 interprete] F², interprae'te'x' F⁴ 21 super-
quaqua F 22 lectionibus uariis F¹ 27 nec]
non errore Taur. 28 postlimin'i'o F² | nos
om. F¹ 29 contingat F 30 est subiectus
'est siue F¹ 31 is] his F¹ 32 ut 'qu' intel-
legatur F² 35 uiri boni (bonorum M) nobis

praeuersunt (praeint C, possunt X²M²) FX¹
MOC, inc. X² 36 at] ad F¹ 39 tuno⁶
cum F¹ 40 si noluerit] XYMO^C cum B:
ei δέ χωρίς αιτίας εγλόρογ μή γνωστέρει πρός
τὸν ἄνδρα, ταῖς ποιαῖς γνωστέστεραι τοῦ διάχυτου,
si noluerit F

dubitatio est post rescriptum imperatoris Antonini et diui patris eius ad Quinimum Tertulum praesidem prouinciae Mysiae inferioris.

- 10 PAPINIANUS libro licensimo nono quaestionum. Pater instituto impuberi filio [B. 34, 1, 6] *P* substituerat et ab hostibus captus ibi decessit: postea defuncto impubere legitimum [B.] admitti quibusdam uidebatur neque tabulas secundas in eius persona locum habere, qui 5 uiuo patre sui iuris effectus fuisse. uerum huic sententiae refragatur iuris ratio, quoniam, si pater, qui *non* rediit, iam tunc decessisse intellegitur, ex quo captus est, substitutio suas 1 uires necessario tenet. Si mortuo patre capiatur impubes institutus uel exheredatus, in promptu est dicere legem Corneliam de tabulis secundis nihil locutam eius dumtaxat personam demonstrasse, qui testamenti factionem¹ habuisse. plane captiui etiam impuberis 10 legitimam hereditatem per legem Corneliam deferri, quoniam uerum est ne impuberem quidem factionem testamenti habuisse: et ideo non esse alienum praetorem subsequi non minus patris quam legis voluntatem et utiles actiones in hereditatem substituto dare.
- 11 PAPINIANUS libro trigensimo primo quaestionum. Quod si filius ante moriatur [B. 34, 1, 7] *P* in ciuitate, nihil est quod de secundis tabulis tractari possit, siue quoniam uiuo patre [B.] 15 filius familias mori intellegitur², siue quoniam non reuerso eo exinde sui iuris uidetur fuisse, 1 ex quo pater hostium potitus est. Sed si ambo apud hostes³ et prior pater decebat, sufficiat lex Cornelia substituto non alias, quam si apud hostes patre defuncto postea filius in ciuitate decessisset. 19
- 12 TRYPHONINUS libro quarto disputationum. In bello⁴ postliminium est, in pace [B. 34, 1, 8] *Pf* autem his, qui bello capti erant, de quibus nihil in pactis erat comprehensum. quod ideo placuisse Seruius scribit, quia spem reuertendi ciuibus in uirtute bellica magis quam in pace Romani esse uoluerunt. uerum in pace qui peruererunt ad alteros⁵, si bellum subito exarasset, eorum serui efficiuntur, apud quos iam hostes suo facto⁶ deprehenduntur. qui 24 bus ius postliminii est tam in bello quam | in pace, nisi foedere cautum fuerat, ne esset f. 429' 1 his ius postliminii. Si quis capiatur ab hostibus, hi, quos in potestate habuit, in incerto sunt, utrum sui iuris facti an adhuc pro filiis familiarum computentur: nam defuncto illo apud hostes, ex quo captus est, patres familiarum, reuerso numquam non in potestate eius fuisse credentur. ideo et de his, quae medio tempore adquirunt stipulatione traditione legato (nam hereditate non possunt), tractatum est, ubi non est reuersus, si forte alii uel 20 in totum (his exheredatis testamento) uel in partem instituti sunt heredes, utrum in hereditate captiui, quae lege Cornelia inductur, an propria ipsorum sint. quod uerius est: diuersumque in his, quae per seruos adquiruntur, merito: quia hi bonorum fuerunt et esse 2 perseuerant, hi⁷ sui iuris exinde sibique ideo adquisisse intelleguntur. Facti autem causae infectae nulla constitutione fieri possunt. ideo eorum, quae usucapiebat per semet ipsum 35 possidens qui postea captus est, interrumpitur usucapio, quia certum est eum possidere desisse. eorum uero, quae per subiectas iuri suo personas possidebat usque capiebat, uel si qua postea peculiari nomine comprehenduntur, Iulia- [Iul. I. 22 § 8 h. t. cf. Paul. D. 41, 8, 15 pr.] nus scribit credi suo tempore impleri usucpcionem remanentibus isdem personis in possessione. Marcellus nihil interesse, ipse posseisset an subiecta ei persona. sed Iuliani sen- 40 tentiam sequendum est. Medio tempore filius, quem habuit in potestate captiui, uxorem ducere potest, quamuis consentire nuptiis pater eius non posset: nam utique nec dissentire.

F(XYMO)

¹ non ins. (cf. u. 12 et p. 888, 7 al.) ² eo reuerso ins. ³ sint ins. (Hal.) ⁴ captis eodem bello ins. (cf. u. 23 uerum in pace et p. 886, 5)? ⁵ exterios (Salmasius)? ⁶ suos factos (Heraldus)? ⁷ illi?

2 post inferioris uacant uerens duo F (u. ad p. 885, 32) 7 qui non] X⁴Y²M⁴O⁴, qui FX²Y²O²C, quod est non non est non sed male M⁴ | subest tuatio F² 8 i'm'n promptu F² 10 demonstran'sse F² 14 papinianus] F², idem F² 17 prior] F², pro F² 21 pactis] pactus F² 23 uerum] F'', ite'rum' (uoluit

item) F''' 25 e's't F² 30 est reuersus si forte] F², 'est' reuersus est (sic) F² 33 quae] duae F² 35 infactae F | qu'a'e F² 36 captus] X²O cum B (Tip.): διάκοπται ή διά της χρισεως δεσποτεία, nanctus F², nactus F²X²YMC 39 person'e'is F² | possessionem F

susceptus ergo nepos in reuersi captiui potestate ut aui erit suusque heres ei quodammodo inuito, cum nuptiis non consenserit. non mirum, quia illius temporis condicio necessitas que faciebat et publica nuptiarum utilitas exigebat. Sed captiui uxori, tametsi maxime uelit et in domo eius sit, non tamen in matrimonio est. Codicilli, si quos in tempore captiuitatis scripserit, non creduntur iure suptili confirmati testamento, quod in ciuitate fecerat. sed nec fideicommissum ex his peti potest, quia non sunt ab eo facti, qui testamenti factionem habuit, sed quia merum principium eorum in ciuitate constituto captiui factum est, id est in testamento confirmatio codicillorum, et is postea reuersus est et postliminio ius suum recepit, humanitatis rationi congruum est eos codicilos itsu effectum habere, quasi in medio nulla captiuitas intercessisset¹. Cetera quae in iure sunt, postea quam postliminio redit pro eo habentur, ac si numquam iste hostium potitus fuisset. Si quis seruum captum ab hostibus redemerit, protinus est redimentis, quanuis scientis alienum fuisse: sed oblatu ei pretio quod dedit postliminio redisse aut receptu esse seruus creditur. Et si ignorans captiuum, existimans uidentis esse redemit, an quasi usucepisse uideatur, scilicet ne post legitimum tempus offerendi pretii priori domino facultas sit, uideamus. nam occurrit, quod constitutio, quae de redemptis lata est, eum redimentis seruum facit, et quod meum iam usucapere me intellegi non potest. rursum cum constitutio non deteriorem causam redimentium, sed si quo meliorem effecerit, peremi ius bonae fidei emptoris uetustissimum et iniquum et contra mentem constitutionis est: ideoque transacto tempore, quanto, nisi constitutio eum proprium fecisset, usucapi potuisset, nihil ex constitutione domino superesse recte dicetur. Manumittendo autem utrum desinit tan- [Ep. 16, 23]
 tum dominus esse et relictus ab eo seruus in ius prioris domini redit? an et liberum eum facit, ne praestatio libertatis dominii fiat translatio? certe apud hostes manumissus liberatur, et tamen si eum nanctus dominus ipsius uetus intra praesidia nostra fuisset, quamvis non secutum res nostras, sed dum eo consilio uenisset, ut ad illos reuerteretur, seruum retineret iure postliminii. quod in liberis aliter erat: non enim postliminio reuertebatur, nisi qui hoc animo ad suos uenisset, ut eorum res sequeretur illosque relinquere, a quibus abisset: quia, ut Sabinus scribit, de sua qua² ciuitate cuique constituendi facultas libera est, non de dominii iure. uerum hoc non multum onerat || praesentem inspectationem, quia hostium iure manumissio obesse ciui nostro domino serui non potuit, at is de quo qua³ ritur lege nostra, quam constitutio fecit, ciuem Romanum dominum habuit, et an ab eo possit libertatem adsequi, tractamus. quid enim, si numquam ille pretium eius offerat? si nec conueniendi eius sit facultas? liber³ erit seruus, qui nullo merito suo poterit a domino libertatem consequi? quod est iniquum et contra institutum a maioribus libertatis fauorem. certe et ueteri iure si ab hoc, qui sciens alienum esse redemisset, alias bona fide emisset, usucapere ad libertatemque perducere potuit, et isto quoque modo prior dominus, qui ante captiuitatem fuerat, ius suum amitterebat. quare igitur iste non habet ius manumittendi? Si statuliber fuerit, antequam ab hostibus caperetur, redemptus pen- [Ep.]
 11 dente condicione suam causam retinebit. Quid ergo, si ita libertatem acceperat, si [B] deceat milia dederit? quae sit est, unde dare debebit, quoniam etsi concessum est " F(XYMOC)

¹ uidetur Tryphoninus sic scripsisse: factionem habuit, sed merum principium ... confirmatione codicillorum, reliqua (u. 7 quia et u. 8 et is postea ... u. 10 intercessisset) adiecta esse ab Iustinianis, qui praeterea u. 7 merum uocabulum tollere debebant ² qua del. ³ liber] is?

1 ut aui erit (eit M⁴) X⁵M⁶ et ita scripsi se-
 cundum B (Syn.): καὶ ὁ παρ' ἀγῶνι τικτόμενος
 γύποστρέφοντι τῷ πάππῳ γίνεται γένεσιος, ut
 audierit F, ut erit Y⁷, erit X⁸, est ut redierit
 Y⁹OC, inc. M¹⁰ | ei] hii F¹¹ 2 concesserit F¹²
 6 nec] in F¹³ | non sunt ab eo (ab eo om. F¹⁴)
 facti (sunt ins. F¹⁵) qui F¹⁶ 7 constituto in-
 stituto F¹⁷ 11 habeantur F¹⁸ 13 receptu-
 rus F¹⁹ 14 creditur F²⁰ 21 domini F²¹ 22 ius
 'pro' prioris F²² 23 fecit ne F²³ | apud hostes

manumissus liberatur (liberat F) et tamen si
 eum (eam F) nanctus seq.) ὁ παρὰ τῶν πο-
 λειών ἡλεύθερωμένος, εἰ καὶ ἐλευθεροῦται τὸ
 ἀγῶνι δογματικός BS (schol. Syn.) 25 ut| et F²⁴|
 reuertetur F²⁵ 27 relinquere't: F²⁶ 28 qua-
 cua F²⁷ 30 hostium iure manumissio F²⁸,
 in hostium iure manumisso F²⁹ 34 et om. F³⁰
 35 faborem F³¹ 40 milia del. F³²

statulibero de peculio dare, hoc tamen, quod apud hunc qui redemit habet, numquid nice illius sit, quod apud hostes quaesisset? utique, si ex re illius aut ex operis suis quaesitum est¹: ex alia autem causa parto peculio potest dare, ita ut condicioni benigne eum 12 paruisse credamus. Si pignori servus datus fuerat ante captiuitatem, post di- [B. 84, 1, 8] missum redemptorem in ueterem obligationem reuertitur, et si creditor obtulerit ei qui 5 redemit, quanto redemptus est, habet obligationem et in priorem debiti causam et in eam summam qua eum liberauit, quasi ea obligatione quadam constitutione inducta: ut cum posterior creditor priori satisfacit confirmandi sui pignoris causa: nisi quod in hoc conuersa res est et posterior, quia eum seruum, ut apud nos esset, efficit², ab eo, qui tem- 10 pore prior fuit, ut infirmiore dimittendus est. Si plurium seruus fuerat et omnium no- mine ei qui redemit restitutum pretium erit, in communionem redabit: si unius tantum uel quorundam nec omnium, ad eum eosne qui soluerunt pertinebit, ita ut in portione 14 sua pristinum ius optineant et in parte ceterorum ei qui redemit succedant. Si fidei- commissa libertas debita captiuo fuerit, redemptus nondum eam petere poterit, nisi re- 15 demptori satisfecerit. Si deportatum ab insula hostes ceperunt, redemptus quibus casibus 16 credit, in eam causam ueniet, in qua futurus esset, si captus non fuisset: deportabitur igitur³. Sed⁴ si in captiuo seruo talis praecesserat causa, quae eius⁵ uel ad tempus uel in perpetuum libertatem impediret, nec redemptione ab hostibus mutabitur: ueluti si in legem Fauiam commisisse eum constiterat, uel ita uenierat ne manumitteretur: habebit 17 autem interim sine poena sua qui redemit. Ergo de metallo captus redemptus in poenam 20 suam reuertetur, nec tamen ut transfuga metalli puniendus erit, sed redemptor a fisco 18 pretium recipiet. quod etiam constitutum est ab imperatore nostro et diuo Senero. Si natum ex Pamphila legatum tibi fuerit tuque matrem redemeris et ea apud te pepererit, non uideri te partum ex causa lucrativa habere, sed officio arbitrioque iudicis aestimandum 25 constituto pretio partus, perinde atque si, quanto mater est empta, simul et partus ue- nisset. quod si iam natum apud hostes, quod eo tempore quo capiebatur utero gerebat, cum matre redimatur ab eodem uno pretio: oblatu tanto, quantum ex pretio, quod pro utroque unum datum est, aestimationem contingere partus: et uidetur⁶ is postliminio re- uersus. multo magis, si diuersi emptores utriusque extiterint uel unius. sed si suo quemque pretio redemerit, id offerri pro singulis oportebit redemptori, quod hosti pro quoque 30 datum est, ut separatim quoque postliminio reuerti possint.

13 PAULUS libro secundo ad Sabinum. Si me tibi adrogandum dedissem, eman- [B. 84, 1, 9] S cipato me reuersum ab hostibus filium meum loco nepotis tibi futurum constat.

14 POMPONIUS libro tertio ad Sabinum. Cum duae species postliminii sint, ut [B. 84, 1, 10] S aut nos reuertamur aut aliquid recipiamus: cum filius reuertatur, duplicum in eo can- 35 1 sam esse oportet postlimini, et quod pater eum recipiat et ipse ius suum. Non ut f. 480' pater filium, ita uxorem maritus iure postliminii recipit: sed consensu redintegratur matri- monium.

15 ULPIANUS libro duodecimo ad Sabinum. Si patre redempto et ante lui- [B. 84, 1, 11] S tionem defuncto filius post mortem eius redemptionis quantitatem offerat, dicendum est 40 suum ei posse existere. nisi forte quis suptilius dicat hunc dum moritur, quasi iure pignoris finito, nactum postliminium et sine obligatione debiti obisse, ut potuerit suum habere. quod non sine ratione dicetur.

F(XYMO)

¹ dare inde non potest ins. ² efficit? ³ si deportatum ab insula hostes ceperunt, redemptus, quoniam quibus ... non fuisset, deportabitur? ⁴ et ins. ⁵ eius del. ⁶ aestimationem partus continget, uidetur (*similiter Hal.*)?

3 pote'st F¹ 5 beterem F² 6 priorem] ad F² 26 si iam] suam F² | ge're'bat F² propriorem F: καὶ ἐν τῷ πρώτῳ χρέει B (Tip.) 30 offeri F | quoquo F 32 emancipatu F² 8 posteriorē creditor F² 9 post posterior 33 hoctibus F² 35 aliquid] F², aliquid (*sic*) ins. qui apud nos esset prior F² 10 priori' F² 36 postlimin'i F² 39 patr'e F² | ante] fuit F² 13 pristinum] primum F² | ius alte F 42 na'nctum F² | potuerit F om. F² | et] ut F² 19 constituerat F 22 ab]

- 16 IDEM libro tertio decimo ad Sabinum. Retro creditur in ciuitate fuisse, quia [B. 34, 1, 12] 8
ab hostibus aduenit.
- 17 PAULUS libro secundo ad Sabinum. Postliminio carent, qui¹ armis uicti [B. 34, 1, 13] 8
hostibus se dederunt.
- 18 ULPIANUS libro trigensimo quinto ad Sabinum. In omnibus partibus iuris [B. 34, 1, 14] 8
is, qui reuersus non est ab hostibus, quasi tunc decessisse uidetur, cum captus est.
- 19 PAULUS libro sexto decimo ad Sabinum. Postliminium est ius amissae [B. 34, 1, 15] 8
rei recipienda ab extraneo et in statum pristinum restituenda inter nos ac liberos po-
pulos regesque moribus legibus constitutum. nam quod bello amissimus aut etiam circa
bellum, hoc si rursus recipiamus, dicimur postliminio recipere. idque naturali sequitate 10
introductum est, ut qui per iniuriam ab extraneis detinebatur, is, ubi in fines suos re-
1 disset, pristinum ius suum reciperet. Indutiae sunt, cum in breve et in praesens tempus
2 conuenit, ne inuicem se lacessant: quo tempore non est postliminium. A piratis aut la-
3 tronibus capti liberi permanent. Postliminio redisse uidetur, cum in fines nostros intra-
uerit, sicuti amittitur, ubi fines nostros excessit. sed et si in ciuitatem sociam amicam 15
aut ad regem socium uel amicum uenerit, statim postliminio redisse uidetur, quia ibi
4 primum nomine publico tutus esse incipiat. Transfuga nullum postliminium est: nam
qui male consilio et proditoris animo patriam reliquit, hostium numero habendus est. sed
5 hoc in libero transfuga iuris est, siue femina siue masculus sit. Si uero seruus trans-
fugerit ad hostes, quoniam, et cum casu captus est, dominus in eo postliminium habet, 20
rectissime dicitur etiam ei postliminium esse, scilicet ut dominus in eo pristinum ius re-
cipiat, ne contrarium ius non tam ipsi iniuriosum sit, qui seruus semper permanet, quam
6 domino damnosum constituantur. Si statuliber transfuga reuersus sit, existente condicione
postquam redit, liber efficitur. diuersum est, si condicio extitasset, dum apud hostes est:
in eo enim casu neque sibi reuerti potest, ut liber sit, neque heredi in eo ius postliminiū 25
est, quia² non potest queri, cum nullum damnum patiatur, libertate iam optingente, si
7 non impediret, quod transfuga factus est. Filius quoque familias transfuga non potest
postliminio reuerti neque uiuo patre, quia pater sic illum amisit, quemadmodum patria,
et quia disciplina castrorum antiquior fuit parentibus Romanis quam caritas liberorum.
8 Transfuga autem non is solus accipiens est, qui aut³ ad hostes aut⁴ in bello trans-
fugit, sed et qui per indutiarum tempus aut ad eos, cum quibus nulla amicitia est, fide
9 suscepta transfugit. Si is, qui emat⁵ ab hostibus, pluris alii ius pignoris quod in re-
dempto habet cesserit, non eam quantitatem, sed priorem redemptus reddere debet, et
10 emptor habet actionem aduersus eum qui uendidit exempto. Postliminium hominibus [B.]
est, cuiuscumque sexus condicione sint: nec interest, liberi an serui sint. nec enim 25
soli postliminio recipiuntur, qui pugnare possunt, sed omnes homines, quia eius naturae
sunt, ut usui esse uel consilio uel aliis modis possint.
- 20 POMPONIUS libro trigensimo sexto⁶ ad Sabinum. Si captius, de quo in [B. 34, 1, 16] 8
pace cantum fuerat ut rediret, sua voluntate apud hostes manait, non est ei postes post-
1 liminium. Uerum est expulsis hostibus ex agris quos ceperint dominia eorum ad priores⁷
dominos redire nec aut publicari aut praedae loco cedere: publicatur enim ille ager qui
2 ex hostibus captus sit. Redemptio facultatem redeundi praebet, non ius postliminiū [B.]
mutat.
- 21 ULPIANUS libro quinto opinionum. Si quis ingenuam ab hostibus redemptam [B. 34, 1, 17] 8
eo animo secum habuerit, ut ex ea susciperet liberos, et postea ex se natum sub titulo 1. 491
F(XYMOC)

¹ cum ins. ² qui? ³ aut del. (I. B. Koehler) ⁴ emerat (edd.)? ⁵ in numero
erratum uidetur

1 quia ab *F*: ὁ γνωστέφων *B* 3 armis uicti]
οἱ μεθ' ὄπλων ἡττηθέντες *B* 8 pristinum *F*
12 præsentem *F* 13 lacessent *F* 14 per-
maneant *F* 15 ciuitatem *F* 17 incipiunt *F*
19 transfura *F* 25 siu *F* 26 quaeri *F* |

optingentes si *F* 30 qui aut ad hostes
aut in bello transfugit] ὁ ἐν καιρῷ πολέμου
πρὸς τοὺς ἔχθροὺς λαελθόν *B* (*Hermop.*)
33 quantitatem *F* 40 eorum] eorum agri-
rum *F*

naturalis filii cum matre manumiserit: ignorantia mariti eiusdemque patris neque statui eorum, quos manumisisse uisus est, officere debet, et exinde intellegi oportet remissum matri pignoria uinculum, ex quo de ea suspicere liberos optauerat: ideoque eam, quae postliminio reuersa erat libera et ingenua, ingenuum peperisse constat. quod si publice praeda uirtute militum reciperata nulli pretium matris pater numerauerit, protinus post-
1 liminio reuersa non cum domino, sed cum marito fuisse declaratur. In civilibus dissensionibus¹ quamuis saepe per eas res publica laedatur, non tamen in exitium rei publicae contenditur: qui in alterutras partes discedent, uice hostium non sunt eorum, inter quos iura captiuitatium aut postliminiorum fuerint. et ideo captos et uenumdatos posteaque manumissois placuit superuacuo repetere a principe ingenuitatem, quam nulla captiuitate 10 amiserant.

22 IULIANUS libro sexagesimo secundo digestorum. Bona eorum, qui in hostium potestatem peruererint atque ibi decesserint, siue testamenti factionem habuerint siue non habuerint, ad eos pertinent, ad quos pertinerent, si in potestatem hostium non perueniescent: idemque ius in eadem causa omnium rerum iubetur esse lege Cornelia, 15 quae futura esset, si hi, de quorum hereditatibus et tutelis constituebatur, in hostium potestatem non peruenissent. Apparet ergo eadem omnia pertinere ad heredem eius, quae ipse, qui hostium potitus est, habiturus esset, si postliminio reuertisset. porro quaecumque serui captiuorum stipulantur vel accipient, adquiri dominis intelleguntur, cum postliminio redierint: quare necesse est etiam ad eos pertineant, qui ex lege Cornelia hereditatem 20 adierint. quod si nemo ex lege Cornelia heres extiterit, bona publica fient. legata quoque seruis eorum praesenti die vel sub condicione ad heredes pertinebunt. item si seruns ab extero heres institutus fuerit, iussu heredis captiui adire poterit. Quod si filius eius, qui in hostium potestate est, accipit aut stipulatur, id patre priusquam postliminio rediret mortuo ipse adquisitum intellegitur, ⁸ etsi uiuo patre decesserit, ad heredem patris pertinet. nam status hominum, quorum patres in hostium potestate sunt, in pendentib; est, et reuerso quidem patre existimatur nunquam suae potestatis fuisse, mortuo tunc pater familias fuisse, cum pater eius in hostium potestate perueniret. Pater familias qui habebat filios in potestate duos et uiginti milia, ab hostibus captus est: alter ex filiis acceptis decem milibus alia decem milia adquisivit: quaeritur patre apud hostes defuncto quid filii habituri sint. respondit, si reuersus esset pater, etiam postea adquisita decem milia eius futura fuisse: at cum in captiuitate mortuus sit, communia non fore, sed eius qui adquisivit. uiginti autem milia aequaliter dividenda. Quae peculiari nomine serui captiui possident, in suspenso sunt: nam si domini postliminio redierint, eorum facta intertellegeruntur, si ibi decesserint, per legem Corneliam ad heredes eorum pertinebunt. Si quis, 25 cum praegnatem uxorem haberet, in hostium potestatem peruererit, nato deinde filio et mortuo, ibi decesserit, eius testamentum nullum est, quia et eorum, qui in ciuitate manserunt, hoc casu testamenta rumpuntur.

F(XYMOC)

¹ quoniam ins. ² in] et (edd.: cf. l. Rubria 2, 10: si remps res lex ius caussaque o[mnibus] o[mnium] r[erum] esto)? ³ nec ins. (similiter Cuiacius)

3 matris pign. *F²* 16 constituebantur *F*
17 potestate *F* | e'rgo *F²* 18 recertisset *F²*
19 seruo *F¹* 22 presenti *F* | ad heredes] habenet
haberet *F¹* 26 est et] *edd.*, esset *F*
28 inter epítomas § 2 (καὶ περὶ τῶν ἐπικτιθέ-
των τῷ γιῷ ἀγοῦ, καὶ εἰ γνωστέφει οὗτος
ἐκ τῆς δίχμαλωσίας ἡ μή, καὶ πότε τούτη δίχμα-
λωτις θέντος ὁ γιος γίνεται ἀγετοζόγιος καὶ πότε
γνωστός εἰ) § 4 (καὶ περὶ τούτης τῆς δίχμα-
λώτων κυροφορούμενος ἐν τῇ πολιτείᾳ τεχθῆ-
κ. τ. λ.) *omissa* § 3 haec inserit *Tipucius*: καὶ
πάρα δίχμαλωτις θέντος καὶ κεκτημένου ἄλγος γιούς
καὶ δισχίλια νομίσματα, καὶ τούτης ἐνός λαβόντος
τὰ χίλια καὶ ἐπικτησαμένου ἔτερα χίλια, καὶ ἀπο-

ΒΑΝΟΝΤΟΣ ἐν τῇ αἰγάλωσίᾳ, πῶς καὶ τὰ ἐπικτηθέντα, εἰ γύπτοστρέφει, τοῦ πατρός εἰσιν· εἰ δὲ μη γύπτοστρέφει, οὐ κοινὰ γίνονται, ἀλλὰ τοῦ ἐπικτησαμένου μόνου εἰσὶ τὰ χίλια, τὰ δὲ δισχιλία ἐπίσης μοιράζονται. *quas qui Anonymi breviatoriusque eius consuetudinem nouit, ex ipsis digestis deempta esse et hoc ipso loco a Graecie lecta non negabit: accedit quod quamquam re idem dicitur l. 12 § 1 h. t. et 49, 17, 9 fin. et alibi, tamen ipse casus sic nusquam alias inuenitur, ut de transpositione cogitari non possit. excidit igitur caput id inter h. l. § 2 et 3*
36 potestate m^o' F²

- 23 IDEM libro sexagensimo nono digestorum. Si quis praegnate uxore relict^a [B. 34, 1, 1] in hostium potestatem peruererit, mox natus filius eius uxore ducta filium uel filiam procreaverit ac tunc postliminio auus reuersus fuerit: omnia iura nepotis nomine perinde capiet, ac si filius natus¹ in ciuitate fuisset.
- 24 ULPIANUS libro primo institutionum. Hostes sunt, quibus bellum publice [B. 34, 1, 2] populus Romanus decreuit uel ipsi populo Romano: ceteri latrunculi uel praedones appellantur. et ideo qui a latronibus captus est, seruus latronum non est, nec postliminium illud necessarium est: ab hostibus autem captus, ut puta a Germanis et Parthis, et seruus ex hostium et postliminio statum pristinum recuperat.
- 25 MARCIANUS libro quarto decimo institutionum. || Diui [cf. l. 8 h. t. et 38, 17, 1, 3. B. 34, 1, 3] Seuerus et Antoninus rescripserunt, si uxor cum marito ab hostibus capta fuerit et ibide ex marito enixa sit: si reuersi fuerint, iustos esse et parentes et liberos et filium in testate patris, quemadmodum² iure postliminii reuersus sit: quod si cum matre sola uertatur, quasi sine marito natus, spurius habebitur.
- 26 FLORENTINUS libro sexto institutionum. Nihil interest, quomodo captiuus reuersus est, utrum dimissus an ui uel fallacia potestatem hostium euaserit, ita tamen, si ea men- uenerit, ut non illo reuerteretur: nec enim satis est corpore domum quem redisse, ali- mente alienus est. sed et qui uictis hostibus recuperantur, postliminio redisse exi- mantur.
- 27 IAUOLENUS libro nono ex posterioribus Labeonis. Latrones tibi seruum eri- [B. 34, 1, 4] puerant: postea is seruus ad Germanos peruererat: inde in bello uictis Germanis seru- uenierat. negant posse usucapi eum ab emptore Labeo Ofilius Trebatius, quia uerum esset eum subreptum esse, nec quod hostium fuisset aut postliminio redisset, ei rei im- diumentum esse.
- 28 LABEO libro quarto pithanon a Paulo epitomatorum. Si quid bello captum³ [B. 34, 1, 5] est, in praeda est, non postliminio reddit. PAULUS. immo si in bello captus pace factum refugit, deinde renouato bello capit, postliminio reddit ad eum, a quo priore bello captus erat, si modo non conuenerit in pace, ut captiu i redderentur.
- 29 IDEM libro sexto pithanon a Paulo epitomatorum. Si postliminio redisti, [B. 34, 1, 6] nihil, dum in hostium potestate fuisti, usucapere potuisti. PAULUS. immo si quid seruum tuus peculii nomine, dum in eo statu essem, possederit, id eo quoque tempore usucapere poteris, quoniam eas res etiam inscientes usucapere solemus et eo modo etiam hereditate nondum nato postumo aut nondum adita augeri per seruum hereditarium solet.
- 30 IDEM libro octavo pithanon a Paulo epitomatorum. Si id, quod nostrum [B. 34, 1, 7] hostes ceperunt, eius generis est, ut postliminio redire possit: simul atque ad nos redeundis causa profugit ab hostibus et intra fines imperii nostri esse coepit, postliminio redisse existimandum est. PAULUS. immo cum seruus ciuius nostri ab hostibus captus inde aufugit et uel in urbe Roma ita est, ut neque in domini sui potestate sit neque ulli seruia, nondum postliminio redisse existimandum est.
- F(XYMOC)

¹ filio nato (*Ianus a Costa*)?² qui ins.³ et amissum bello receptum ins.

1 si quis bis *F*¹ 2 noctium *F*¹ 3 nomine
bis *F*¹ 4 ciuitati *F*¹ 8 ut) est *F*¹ 10 leges
25. 26 sic ordinat (additis notis a et 8) *F*² eum-
que ordinem confirmant *B*: sic 26. 25 *F*¹ XYM
OC 14 post habebitur duo uersus uacui *F*:
uersio Graeca, quae uidetur superesse plena, non
habet plura (u. ad p. 885, 32) 18 recuperen-
tur *F* 22 uenerat *F* 25 epitomato m'rum

*F*³ | si quid bello captum est in praeda est]
τὸ ἐν τῷ πολέμῳ λαμβανόμενον ἀδράπολ
ἐν πραΐᾳ ἔστιν *B* (*Syn.*) 27 domum¹ *XMO*
(*suprascr. al. demum*) *C* cum *B* (*Tip.*): περὶ²
τοῦ ἐν τῷ πολέμῳ ληφθέντος εἰρίνης γενομένη
ἀπελθόντος πρὸς τοὺς πολεμίους, demum *F*,
domum num *M*¹ 29 epitomatorum *F*
30 fusti *F* 38 auger'e'i *F*¹ 35 costes *F*

XVI.

R DE RE MILITARI R

ESP

- 1 UPLIANUS libro sexto ad edictum. Miles, qui in commeatu agit, non uidetur rei publicae causa abesse. E 4
- 2 ARRIVS MENANDER libro primo de re militari. Militum delicta sive admissa aut propria sunt aut cum ceteris communia: unde et persecutio aut propria aut communis est. E*
- 1 proprium militare est delictum, quod quis uti miles admittit. Dare se militem, cui non licet, graue crimen habetur: et augetur, ut in ceteris delictis, dignitate gradu specie militiae. 9
- 3 MONESTINUS libro quarto de poenis. Desertorem auditum ad suum ducem cum elogio praeses mittet, praeterquam si quid granius ille desertor in ea prouincia, in qua repertus est, admiserit: ibi enim eum plecti poena debere, ubi facinus admissum est, dini Seuerus et Antoninus rescriperunt. Poenae militum huiuscmodi sunt: castigatio, pecunaria multa, munerum indictio, militiae mutatio, gradus deiectio, ignominiosa missio. nam 2 in metallum aut in opus metalli non dabuntur nec torquentur. Emansor est, qui diu [B] 15
- 8 vagatus ad castra regreditur. Desertor est, qui per prolixum tempus vagatus reducitur. 15
- 4 Is, qui exploratione emanet hostibus inconsistentibus aut qui a fossato recedit, capite [B. 57, 1, 1]
- 5 pite puniendus est. Qui stationis munus relinquit, plus quam emansor est: itaque pro modo delicti aut castigatur aut gradu militiae deicitur. Si praesidis uel cuiusvis prae- [B]
- 7 positi ab excubatione quis desistat, peccatum desertionis subbit. Si ad diem commeatus 20 quis non ueniat, perinde in eum statuendum est, ac si emansisset uel deseruisse, pro numero temporis, facta prius copia docendi, num forte casibus quibusdam detentus sit, 8 propter quos nenia dignus uideatur. Qui militiae tempus in desertione impleuit, emerito 9 priuatur. Si plures simul primo deseruerint, deinde intra certum tempus reuersi sint, 24 gradu pulsii in diuersa loca distribuendi sunt. sed tironibus parcendum est: qui || si iterato f. 432
- 10 hoc admiserint, poena competenti adficiuntur. Is, qui ad hostem configit et re- [B. 57, 1 n.]
- diit, torquebitur ad bestiasque uel in furcam damnabitur, quamvis milites nihil eorum 12 patientur. Et is, qui uolens transfugere adprehensus est, capite punitur. Sed si ex [B]
- improuiso, dum iter quis facit, capit ab hostibus, inspecto uitae eius praecedentis actu uenia ei dabitur, et, si expleto tempore militiae redeat, ut veteranus restituetur et eme- 80
- 13 rita accipiet. Miles, qui in bello arma amisit uel alienauit, capite punitur: hu- [B. 57, 1, 6]
- 14 mane militiam mutat. Qui aliena arma subripuit, gradu militiae pellendus est. [B. 57, 1, 7]
- 15 In bello qui rem a duce prohibitam fecit aut mandata non seruauit, capite punitur, etiamsi 16 res bene gesserit. Sed qui agmen excessit, ex causa uel fustibus caeditur uel mutare [B]
- 17 militiam solet. Nec non et si nullum quis transcendat aut per murum castra [B. 57, 1, 8] 35
- 18 ingrediatur, capite punitur. Si uero quis fossam transiluit, militia reicitur. Qui [B. 57, 1, 9]
- 20 seditionem atrocom militum concitauit, capite punitur: Si intra uociferationem aut leuem 21 querellam seditio mota est, tunc gradu militiae deicitur. Et cum multi milites [B. 57, 1 n.]
- 22 in aliquod flagitium conspirent uel si legio deficiat, auocari militia solent. Qui praepositum suum protegere noluerunt uel deseruerunt, occiso eo capite puniuntur. 40
- 4 ARRIVS MENANDER libro primo de re militari. Qui cum uno testiculo natus est quiae amisit, iure militabit secundum diu Traiani rescriptum: nam et duces Sulla et Cotta me- 1 morantur eo habitu fuisse naturae. Ad bestias datus si profugit et militiae se dedit, quandoque inuentus capite puniendus est: idemque obseruandum est in eo, qui legi se passus
- F(XYMOC)**

3 commoneatu *F* 7 qu'o'is *F'* 9 militia'e *F'* 10 desertorum *F* 16 reducitur om. *F'* 17 is qui exploratione emanet hostibus inconsistentibus] ο καταλιμπάνων τὴν κατα-

σκοπὸν τῶν πολεμίων ἐφεστώτων *B* (*Syn.*)
27 quambis *F'* 30 'et' si *F'* 35 uellum *F'* |
transcedat *F* 39 aliiquid *F'* | solent *F*:
ἀποστρατεύεσθαι εἰώθασι *B* 42 sylla *F*

2 est. In insulam deportatus si effugiens militiae se dedit lectusue diesimulauit, [B. 57, 1 n.]
 3 capite puniendus est. Temporarium exilium uoluntario militi insulae relegationem adsignat,
 4 ¹ dissimulatio perpetuum exilium. Ad tempus relegatus si expleto spatio fugae militem se
 dedit, causa damnationis quaerenda est, ut, si contineat infamiam perpetuam, idem ob-
 servetur, si transactum de futuro sit et in ordinem redire potest et honores petere, mili-
 tiae² non prohibetur. Reus capitalis criminis uoluntarius miles secundum diui Traiani [B.]
 rescriptum capite puniendus est, nec remittendus est eo, ubi reus postulatus est, sed, ut
 6 accedente causa militiae, audiendus: si dicta causa sit uel requirendus adnotatus, ignominia
 missus ad iudicem suum remittendus est nec recipiendus postea uolens militare, licet fuerit
 7 absolutus. Adulterii uel aliquo³ iudicio publico damnati inter milites non sunt [B. 57, 1, 12]
 recipiendi. Non omnis, qui litem habuit et ideo militauerit, exauctorari iubetur, sed [B.]
 qui eo animo militiae se dedit, ut sub optentu militiae pretiosiorem⁴ se aduersario faceret.
 nec tamen facile indulgendum, indicationis qui negotium antehabuerunt: sed si in trans-
 actione recedit⁵, indulgendum est. exauctoratus eo nomine non utique infamis erit nec
 prohibendus lite finita militiae eiusdem ordinis se dare: alioquin et si relinquat litem uel
 9 transigat, retinendus est. Qui post desertionem in aliam militiam nomen dede- [B. 57, 1 n.]
 10 runt legiue passi sunt, imperator noster rescripsit et hos militariter puniendos. Grauius
 autem delictum est detrectare munus militiae quam adpetere: nam et qui [BS. 38, 1, 6 sch. 9]
 ad dilectum olim non respondebant, ut proditores libertatis in seruitutem redigebantur. sed
 mutato statu militiae recessum a capitibus poena est, quia plerumque uoluntario militi nu-
 11 meri supplentur. Qui filium suum subtrahit militiae bellum tempore, exilio et bonorum parte
 multandus est: si in pace, fustibus caedi iubetur et requisitus iuuenis uel a patre postes
 exhibitus in deteriorem militiam dandus est: qui enim se sollicitauit⁶ ab alio, ueniam non
 meretur. Eum, qui filium debilitauit dilectu per bellum indicto, ut inhabilis militiae sit,
 13 praeceptum diui Traiani deportauit. Edicta Germanici Caesaris militem deserto- [B. BS.]
 rem faciebant, qui diu afuisset, ⁷ ut is inter emansores haberetur. sed siue redeat quis et
 offerat se, siue deprehensus offeratur, poenam desertionis euitat: nec interest, cui se of-
 14 ferat uel a quo deprehendatur. | Leuius itaque delictum emansionis habetur, ut erroris f.¹³
 15 in seruis, desertionis grauius, ut in fugitiis. Examinantur autem causae semper ema-
 sionis et cur et ubi fuerit et quid egerit: et datur uenia ualetudini, affectioni parentium¹⁶
 et adfinium, et si seruum fugientem persecutus est uel si qua huinsmodi causa sit, sed et
 ignorantia adhuc disciplinam tironi ignoscitur.

5 IDEM libro secundo de re militari. Non omnes desertores similiter puniendi sunt, sed *B*
 habetur et ordinis¹ stipendiorum ratio, gradus militiae uel loci, munieris deserti et anteactae
 uitiae: sed et numerus², si solus uel cum altero uel cum pluribus deseruit, aliud quid³
 crimen desertioni adiunxit: item temporis, quo in desertione fuerit: et eorum, quae postea
 gesta fuerint. sed et si fuerit ultro reuersus, non⁴ cum necessitudine, non erit eiusdem
 1 sortis. Qui in pace deseruit, eques gradu pellendus est, pedes militiam mutat. [B. 57, 1, 18]
 2 in bello idem admisum capite puniendum est. Qui desertioni aliud crimen adiungit, [B.]
 grauius puniendus est: et si furtum factum sit, ueluti alia desertio habebitur: ut si pla-
F(XYMOC)

¹ lecto *ins.* ² militia (*cf. D. 50, 1, 15 pr.*)? ³ alio (έτερω *B*)? ⁴ gratiosiorem (*Salmasius*)?
⁵ sed si id transactione decidit (*Salmasius*)? ⁶ se sollicitari sustinuit? ⁷ sed
 postea constitutum est, si animum reuertendi aliquando habuisset *similiae ins.* ⁸ ordinis
 et? ⁹ numeri (*edd.*)? ¹⁰ non] uel (*Krueger*)? *aut* non cum necessitudine *del.*

1 effigiens *F* | lectusue] lectus uel *F*: ἡ παραπροσποιησάμενος τὸ εἶναι *B* (*leg. mil.*)
 2 temporium (*sic F*) ... 3 exilium] ὁ πρός καὶ ἐξορίθεις εἰ μὲν αὐτὸς ἔκουσιως στρα-
 τεύσηται, εἰς οἵκον δεπορτατεύεται· εἰ δὲ παρα-
 προσποιησήται καὶ ἀνάχθηται τῷ στρατεύόντων
 αὐτὸν, διηνεκώς ἐξορίζεται *B* (*leg. mil.*) 3 're-
 legatus *F* 5 de fu'nc'turo *F* 7 postu-
 latus 'est' sed *F* 8 causae militiae *F* 10 ad-

solutus *F* 11 exauctorari *F* 13 post indul-
 gendum *ins.* est extra ordinem *F* 19 non
 nam *F*: οἱ προσκαλούμενοι ἐπὶ τὸ στρατεύοντα
 καὶ ἀποφεύγοντες *B* (*leg. mil.*) | ut] *F*, sed
 ut *F* 20 milite numeri] militi 'numeris' *F*
 22 multandum's *F* | et re'trequisitus *F*
 24 debilitauit *F* 26 sibe *F* 36 deser-
 tioni's adiunxit *F* 40 habebitur *F*

3 gium factum uel adgressura abigeatus¹ uel quid simile accesserit. Desertor si in urbe inueniatur, capite puniri solet: alibi adprehensus ex prima desertione restitui potest, iterum 4 deserendo capite puniendus est. Qui in desertione fuit, si se optulerit, ex [cf. l. 13 § 6 h.t.] 5 indulgentia imperatoris nostri in insulam deportatus est. Qui captus, cum poterat redire, non rediit, pro transfuga habetur. item eum, qui in praesidio captus est, in eadem con- 10 ditione esse certum est: si tamen ex improviso, dum iter facit aut epistulam fert, capiatur 6 quis, ueniam meretur. A barbaris remissos milites ita restitui oportere Hadria- [B. 57, 1, 18] 15 bus rescripait, si probabunt se captos euasisse, non transfugisse. sed hoc licet liquido constare non possit, argumentis tamen cognoscendum est. et si bonus miles antea sestinatus fuit, prope est, ut ad affirmationi eius credatur: si remanserit aut neglegens suorum aut segnis 7 ant extra contubernium agens, non creditur ei. Si post multum temporis redit qui [B.] 15 ab hostibus captus est et captum eum, non transfugisse constiterit: ut ueteranus erit resti- 8 tuendus et praeuia et emeritum capit. Qui transfugit et postea multos latrones adpre- 9 bendit et transfugas demonstrauit, posse ei parci diuus Hadrianus rescripsit: ei tamen pol- licenti ea nihil permitti² oportere.

6 IDEM libro tertio de re militari. Omne delictum est militis, quod aliter, quam disciplina communis exigit, committitur: ueluti segnitiae crimen nel contumaciae uel desidiae. 1 Qui manus intulit praeposito, capite puniendus est. augetur autem petulantiae [B. 57, 1, 14] 2 crimen dignitate praepositi. Contumacia omnis aduersus ducem uel praesidem militis ca- 3 pite punienda est. Qui in acie prior fugam fecit, spectantibus militibus propter exemplum 20 4 capite puniendus est³. Exploratores, qui secreta nuntiauerunt hostibus, proditores [B. 57, 1 n.] 5 sunt et capitis poenas luunt. Sed et caligatas, qui metu hostium languorem simulauit, in 6 pari causa eis est⁴. Si quis commilitonem uulnerauit, si quidem lapide, militia reicitur, si 7 gladio, capital admittit⁵. Qui se uulnerauit uel alias mortem sibi consciuit, imperator Ha- 8 drianus rescripsit, ut modus eius rei statutus sit, ut, si impatientia doloris aut taedio uitae 25 9 ant morbo aut furore aut pudore mori maluit, non animaduertatur in eum, sed ignominia mittatur, si nihil tale practendat, capite puniatur. per uinum aut lasciviam lapsis capitalis 10 poena remittenda est et militiae mutatio irroganda⁶. Qui praepositorum suum [B. 57, 1, 16] 11 non protexit, cum posset, in pari causa factori habendus est: si resistere non potuit, par- 12 cendum ei. Sed et in eos, qui praefectum centuriae⁷ a latronibus circumuentum de- [B.] 30 seruerunt, animaduerti placuit.

7 TARRUNTENUS PATERNUS libro secundo de re militari. Proditores⁸ trans- [B. 57, 1, 16] Ef- fugae plerumque capite puniuntur et exuctorati torquentur: nam pro hoste, non pro mi- 13 lite habentur.

8 ULPIANUS libro octavo disputationum. Qui status controversiam patiuntur, licet re uera S liberi sunt, nos debent per id tempus nomen militiae dare, maxime lite ordinata, siue ex f. 483 libertate in seruitutem siue contra petantur. nec hi quidem, qui ingenui bona fide seruiunt: sed nec qui ab hostibus redempti sunt, priusquam se luant.

9 MARCIANUS libro tertio institutionum. Milites prohibentur praedia comparare [B. 57, 1, 18] S in his prouinciis, in quibus militant, praeterquam si paterna eorum fiscus distrahat: nam 40 hanc speciem Seuerus et Antoninus remiserunt. sed et stipendiis impletis emere permit- 10 tantur. fisco autem nindicatur praedium illicite comparatum, si delatus fuerit. sed et si non

F(XYMOC)

¹ abigeatusne? ² promitti (edd.)? ³ sic ordina: 3. 5. 4. 6 (Krueger) ⁴ post admittit u. 24 ins. u. 27 per unum ... irroganda ⁵ centurionemus? ⁶ et ins.

3 optulerit] ruptulerit F¹ 5 in praesidio] ēn τῷ βασιάρων ἐν B (apud Cuiacium obs. 6, 26): non puto Graecos aliter legiisse, sed praesidium acceptasse de castellis limitaneis in solo barbarico factis. in praesidio capitulū qui capitulū in statione, ut qui eam relinquit, praesidio decedit (cf. D. 48, 4, 3 ibique adnotata)

7 milite's F¹ 10 neglegans F¹ 12 testiuendus F² 14 posse et parci F¹ 21 est] f, es F² 22 caligatis F¹ 26 animaduertatum F¹ 32 tarruntenus F² | proditores transfugae] οἱ προδόται καὶ οἱ αὐτόμολοι B (Syn.) 40 militant] militiam F: ēnθα στρατεύεται B

dum delata causa stipendia impleta sint uel missio contigerit, delationi locus non est. [B]

1 Milites si heredes extiterint, possidere ibi praedia non prohibentur.

10 PAULUS libro singulari regularum. Qui excubias palatii deseruerit, capite pu- [B. 57, 1 n. 8] 8
1 nitur. Sed ex causa desertionis restitutus in militiam non aliter medii temporis stipen- [B] 5
dium et donatua accipit, nisi hoc liberalitas principalis ei specialiter indulserit.

11 MARCIANUS libro secundo regularum. Ab omni militia serui prohibentur: alioquin ca- S
pite puniuntur.

12 MACER libro primo de re militari. Officium regentis exercitum non tantum in danda¹, S
1 sed etiam in obseruanda disciplina constituit. Paternus quoque scripsit debere eum, qui se
meminerit armato praesesse, parcissime commeatum dare, equum militarem extra prouin- 10
ciam duci non permittere, ad opus priuatum piscatum uenatum militem non mittere. nam
in disciplina Augusti ita canetur: 'Etsi scio fabrilibus operibus exerceri milites non esse
'alienum, uero tamen, si quicquam permisero, quod in usum meum aut tuum fiat, ne
2 modus in ea re non adhibeat, qui mihi sit tolerandus'. Officium tribunorum est uel eo-
rum, qui exercitui praesunt, milites in castris continere, ad exercitationem producere, claves 15
portarum suscipere, uigilias interdum circumire, frumentationibus commilitonum interesse,
frumentum probare, mensorum fraudem coercere, delicta secundum suae auctoritatis mo-
dum castigare, principiis frequenter interessare, querellas commilitonum audire, ualetudinarios
inspicere.

13 IDEM libro secundo de re militari. Milites agrum comparare prohibentur in ea pro- S
uincia, in qua bellica opera peragunt, scilicet ne studio culturae militia sua auocentur. et
ideo domum comparare non prohibentur. sed et agros in alia prouincia comparare pos-
sunt. ceterum in ea prouincia, in qua² propter proelii³ causam uenerunt, ne sub alieno
1 quidem nomine eis agrum comparare licet: alioquin fisco uindicabitur. Is autem, qui contra
disciplinam agrum comparauerit, si nulla de ea re quaestione mota missionem acceperit, si
2 inquietari prohibetur. Illud constat huins praescriptionis commodum ad eos, qui ignominiae
causa missi sunt, non pertinere, quod praemii loco veterani concessum intellegitur: et
3 ideo et ad eum, qui causaria missus est, potest dici pertinere, cum huic quoque praemium
praestatur. Missionum generales causae sunt tres: honesta causaria ignominiosa. [B. 57, 1, 13]
4 honesta est, quae tempore militiae impleto datur: causaria, cum quis uitio animi uel cor- 10
poris minus idoneus militiae renuntiatur: ignominiosa causa est, cum quis propter delictum
sacramento soluitur. et is, qui ignominia missus est, neque Romae neque in sacro comi-
tatu agere potest. et si sine ignominiae mentione missi sunt, nihil minus ignominia missi
4 intelleguntur. Inreuerens miles non tantum a tribuno uel centurione, sed etiam a princ-
ipali coercendus est. nam eum, qui centurioni castigare se uolenti restiterit, ueteres nota-
5 uerunt: si uitem tenuit, militiam mutat: si ex industria fregit uel manum centurioni in-
6 tulit, capite punitur. Eius fugam⁴, qui, cum sub custodia uel in carcere esset disces- [B] 15
serit, in numero desertorum non computandam⁵ Menander scripsit, quia custodiae refugia,
non militiae desertor est. eum tamen, qui carcere effracto fugerit, etiamsi ante non de-
6 seruerit, capite puniendum Paulus scripsit. || Desertorem, qui a patre suo fuerat oblatus,
7 in deteriorem militiam diuus Pius dari iussit, ne uideatur, inquit, pater ad supplicium
8 filium optulisse. item diuus⁶ Seuerus et Antoninus eum, qui post quinquennium deser-
tionis se optulit, deportari iusserunt. quod exemplum et in ceteris sequi [Men. I. 5 § 4 h.t.]
nos debere Menander scripsit.

14 PAULUS libro singulari de poenis militum. Qui commeatus spatiu[m] excessit, emansoris Sf
uel desertoris loco habendus est. habetur tamen ratio dierum, quibus tardius reuersus est:
F(XYMOC)

¹ in ducendo? ² proelii³ bell[i] (dett.)? ⁴ eius fugam ... computandam⁵ refugam ...
computandum (PUNITURE⁶FUGAM = PUNITURE⁷REFUGAM: van de Water)? ⁶ diu (edd.)?

⁴ stipendi'o'num F⁸ 8 non tantum in] in dire F² 22 comum F¹ 23 in qua F
dandum F¹ 10 parcissim'e F² 12 disciplina'm' augusti F¹ 14 re n'am'on F¹ | tri- 27 praemli'i loco F² 30 animo F¹ 42 filium
bonorum F¹ 17 auctoritat'em'is F¹ 18 a'u-

item temporis nauigationis uel itineris. et si se probet ualetudine impeditum uel a latronibus detentum similiue casu moram passum, dum non tardius a loco profectum se probet, 1 quam ut occurrere posset intra commeatum, restituendus est. Arma alienasse graue crimen est et ea culpa desertioni exaequatur, utique si tota alienauit: sed et si partem eorum, nisi quod interest. nam si tibiale uel umerale alienauit, castigari uerberibus debet, 5 si uero loricam scutum galeam gladium, desertori similis est. tironi in hoc crimine facilius parceretur armorumque custodi plerumque ea culpa imputatur, si arma militi commisit non suo tempore.

15 PAPINIANUS libro nono decimo responsorum. Ex causa desertionis notatus ac restitutus *P* temporis, quod in desertione fuerit, impendiis expungitur. quod si ratio constiterit neque 10 desertorem fuisse apparuerit, omnia stipendia citra temporis finem redduntur.

16 PAULUS libro quinto sententiarum. Qui metu criminis, in quo iam reus fuerat postu- *P* 1 latus, nomen militiae dedit, statim sacramento soluendus est. Miles turbator pa- [B.57, 1 n.] cis capite punitur.

XVII.

15

R DE CASTRENSI PECULIO R

ESP

1 ULPIANUS libro quarto decimo ad edictum. Filii familias militis si peculium [B.57, 2, 1] *E* apud patrem remansit sine testamento filio defuncto, pater ipse heres non fit, sed tamen heres is fiet, quibus filius fuit. 19

2 IDEM libro sexagessimo septimo ad edictum. Si filius familias miles dece- [B.57, 2, 2] *E* serit, si quidem intestatus, bona eius non quasi hereditas, sed quasi peculium patri defe- runtur: si autem testamento facto, hic pro hereditate habetur castrense peculium.

3 IDEM libro octavo ad legem Iuliam et Papiam. Si mulier filio uiri militi ad castrenses *E* uel militares forte res comparandas reliquerit pecuniam, utique castrensi peculio ea quae comparantur adnumerari incipiunt. 25

4 TERTULLIANUS libro singulari de castrensi peculio. Miles praecipua habere [B.57, 2, 4] *Ef* 1 debet, quae tulit secum in castra concedente patre. Actionem persecutionemque castren- 2 sium rerum semper filius etiam inuito patre habet. Si pater familias militiae tempore uel post missionem adrogandum se praebuerit, uidendum erit, ne huic quoque permissa intellegatur earum rerum administratio, quas ante adrogationem in castris adquisierit, 30 quamuis constitutiones principales de his loquantur, qui ab initio cum essent filii familias militauerint. quod admittendum est.

5 ULPIANUS libro sexto ad Sabinum. Miles filius familias a commilitone uel ab eo, *S* quem per militiam cognouit, heres institutus et citra iussum patris suo arbitrio recte pro herede geret. 35

6 IDEM libro trigensimo secundo ad Sabinum. Si militi filio familias uxor seruum ma- *S* numittendi causa donauerit, an suum libertum fecerit, uideamus, quia peculiares et seruos et libertos potuit habere. et magis est, ut hoc¹ castrensi peculio non adnumeretur, quia uxor ei non propter militiam nota esset. plane si mihi proponas ad castra eunti marito uxorem seruos donasse, ut manumittat et habiles ad militiam libertos habeat, potest dici¹ sua uoluntate sine patris permissu manumittentem ad libertatem perducere.

7 IDEM libro trigensimo tertio ad edictum. Si castrense peculium maritus habeat, in *S* quantum facere potest condemnabitur, quia etiam non castrensis creditoribus ex eo peculio magis est eum cogi respondere. 44

8 IDEM libro quadragessimo quinto ad edictum. Si forte uxor uel cognatus uel quis *S* alias non ex castris notis filio familias donauerit quid uel || legauerit et expresserit f. 434 *F(XYMO)*

¹ hic (edd.)?

2 dum *om.* *F*¹ 10 impediis *F* 24 quae] 32 militauerit *F* 33 familias] falias *F* 34 ius- que *F* 26 tertullianus *F* 29 adrogandam *F*² su *F* 41 manumittente'm' *F*²

nominatim, ut in castrensi peculio habeat: an possit castrensi peculio adgregari? et non puto: veritatem enim spectamus, an uero¹ castrensis notitia uel affectio fuit, non quod quis fixit.

- 9 IDEM libro quarto disputationum. Proponebatur filius familias miles testamento facto s extraneum heredem scripsisse, patre deinde superstitio decessisse, pater deliberante herede s instituto et ipse diem functus, deinde heres institutus repudiasset hereditatem. quaerebatur, ad quem castrense peculium pertineret. dicebam castrense peculium filii familias, si quidem testatus decessit, quasi hereditatem deferri heredi scripto, siue extraneum scripsit heredem siue patrem. sed cum nihil de peculio decernit filius, non nunc obnivescere patri, sed non esse ab eo profectum creditur. denique si seruo filii castrensi libertatem pater¹⁰ adscriperit moxque filius uiuo patre defunctus sit, non impeditur libertas, cum, si filius patri superuixerit, impediatur libertas. unde Marcellus putat necessarium quoque heredem seruum filii peculiarem patri existere posse, si filio pater superuixerit. idem referebam et si rem peculiarem filii pater legauerit: nam eodem casu, quo libertatem competere¹¹ diximus, legatum quoque uel debebitur uel impeditur. quibus ita praemissis et in proposito dicebam, cum heres non adiit hereditatem, retro peculium patris bonis accessisse: unde posse dici etiam aucta patris bona per banc repudiationem. nec est nouum, ut ex postfacto aliquis successorem habuisse uideatur. nam et si filius eius, qui ab hostibus captus est, decesserit patre captio uiuo, si quidem pater regredieretur, quasi filius familias peculium haberet: enim uero si ibidem pater decesserit, quasi pater familias legitimus habebit successorem, et retro habuisse creditur eius successor ea quoque, quae medio tempore filius iste quæsiliit, nec heredi patris, sed ipsi filio quæsita uidebuntur.
- 10 POMPONIUS libro singulari regularum ex nota MARCELLI. Constat nec patribus [B. 57, 2, 10] S aliquid ex castrenibus bonis filiorum deberi.
- 11 MACER libro secundo de re militari. Castrense peculium est, quod a parentibus in militia agenti donatum est uel quod ipse filius familias in militia adquisiuit, quod, nisi militaret, adquisitus non fuisset. nam quod erat et sine militia adquisitus, id peculium eius castrense non est.
- 12 PAPINIANUS libro quarto decimo quaestionum. Pater, qui dat in adoptionem filium militem, peculium ei auferre non potest, quod semel iure militiae filius tenuit. quod ratione nec emancipando filium peculium ei auferit, quod nec in familia retento potest auferre.
- 13 IDEM libro sexto decimo quaestionum. Diuus Hadrianus rescripsit in eo, quem militantem uxor heredem instituerat filium³, extitisse heredem et ab eo seruos hereditarios manumissos proprios eius libertos fieri.
- 14 IDEM libro uicensimo septimo quaestionum. Filius familias miles si captus apud hostes prout fungatur, lex Cornelius subueniet scriptis heredibus: quibus cessantibus iure pristino peculium pater habebit. Proxima species uidetur, ut scriptis heredibus deliberantibus, quod seruus interim stipulatus est uel ab alio sibi traditum accepit, quod quidem ad patris personam attinet, si forte peculium apud eum resederit, nullius momenti uideatur, cum in illo tempore non fuerit seruus patris: quod autem ad scriptos heredes, in suspenso fuisse traditio itemque stipulatio intellegatur: ut enim hereditarius fuisse credatur, post aditam fit hereditatem. sed paterna uerecundia nos mouet, quatenus et in illa specie, ubi iure pristino apud patrem peculium remanet, etiam adquisitio stipulationis uel rei traditae per seruum fiat. Legatum, quod ei seruo relictum est, quamvis tunc propter incertum F(XYMO)

¹ uero (dett.)? ² uel non competere ins. ³ familias ins. (cf. p. 899, 19) ⁴ per (Ad. Schmidt Persönlichkeit der Slaven 1, 52)?

1 an] namn F¹ 2 castrenseis F¹ 6 instituti et F¹ 11 sit] si F¹ 12 herendum F¹ 19 pater F¹ | regrediretur F¹ 22 qu'a-e- suit F¹ 23 cf. similes inscriptiones 28, 1, 16. 29, 2, 63 25 parentibus F¹ 31 familiia F¹ 37 subueniet scripsit F¹, subuenit et scriptis F¹ 40 serederit F¹ 42 traditio F¹ 44 apud F¹ 45 ei's'e're'uo F¹

nulli sit acquisitum, omisso testamento patri tunc primum per seruum adquiretur, cum, si fuisset exemplo hereditatis peculio acquisitum, ius patris hodie non consideraretur.

- 15 IDEM libro trigensimo quinto quaestionum. Pater militi filio reuerso quod donat, ca- *P*
streñis peculii non facit, sed alterius peculii, || perinde ac si filius numquam militasset. f. 434'
1 Si stipulanti filio spondeat, si quidem ex causa peculii castrensis, tenebit stipulatio: eete- 5
2 rum ex qualibet alia causa non tenebit. Si pater a filio stipulatur, eadem distinctio ser-
3 uabitur. Seruus peculii, quod ad filium spectat, ab extero si stipuletur aut per traditionem
accipiat, sine distinctione causarum res ad filium pertinebit: non enim ut filius duplex
ius sustinet patris et filii familias, ita seruus, qui peculii castrensis est quique nullo iure,
quamdiu filius uiuit, patri subiectus est, aliquid adquirere simpliciter stipulando uel acci- 10
piendo patri potest. quae ratio suadet, ut, si ab ipso patre seruus, qui ad filium pertinet,
stipuletur ex quacumque causa uel traditum accipiat, sic adquiratur filio res et stipulatio,
quemadmodum si exter promisisset¹, quoniam persona stipulantis et accipientis ea est, ut
4 sine differentia causarum quod per eum agitur emolumumentum filii spectet. Si serui pater
usum fructum amiserit, cuius proprietatem in castrensi peculio filius habebat, plenam pro- 15
prietatem habebit filius.
- 16 IDEM libro nono decimo responsorum. Dotem filio familias datam uel promissam in *P*
peculio castrensi non esse respondi. nec ea res contraria uidebitur ei, quod diu Hadriani
temporibus filium familias militem uxori heredem extitisse placuit et hereditatem in ca-
streñse peculium habuisse. nam hereditas aduentio iure queritur, dos autem matrimonio 20
1 cohaerens oneribus eius ac liberis communibus, qui sunt in aui familia, confertur. Her-
editatem castrensi peculio non uideri quæsitam respondi, quam frater patruelis in alia pro-
vincia stipendia merens fratri patrueli, cum quo numquam militauit, reliquit: sanguinis eten-
nem ratio, non militiae causa meritum hereditatis accipiendae praebuerat. ²⁴
- 17 IDEM libro secundo definitionum. Pater, qui castrense peculium intestati [Pom. 24, 82] *P*
filii retinebit, aces alienum intra modum eius et annum utilem iure praetorio soluere co-
gitur: idem, si testamento scriptus heres extiterit, perpetuo ciuiliter ut heres conue-
nietur. Pater a filio milite vel qui militauit heres institutus testamenti causam omi- [Pom.]
sit et castrense peculium possidet: legitimi heredis exemplo cogetur ad finem peculii per-
petuo legata praestare. quod si filius post annum quam militare desierat iure communi 30
testamento facto uita decessit, ratione Falcidiae retinebitur quarta. ceterum si testamenti
causam pater omisit, cum peculium creditoribus soluendo non esset, nihil dolo uidebitur
fecisse, quamuis temporis incurrat compendium.
- 18 MAECIANUS libro primo fideicommissorum. Ex castrensi peculio seruus a patre heres *P*
1 institui potest et filium necessarium heredem patri facit. Et in summa ea res² hi actus 35
patris, qui ad praesens alienationem alicuius iuris de castrensi peculio praestant, impe-
diuntur: hi uero, qui non statim quidem, sed postea efficiere solent, eo tempore animad-
uertentur, quo habere effectum consuerunt, ut, si sit filius, cui auferatur, nihil agatur, si 2 ante decesserit, actus patris non impediatur. Itaque negabimus patrem filio saluo communi
diuidendo agentem proprietatem alienaturum, exemplo dotalis praedii. sed nec si socius 40
ultra cum eo agat, quicquam agetur, ueluti si cum eo ageret, cui bonis interdictum est.
3 Seruos ex eo peculio usu fructu, item praedia tam usu fructu quam ceteris seruitibus
pater liberare poterit: sed et seruitutes his adquirere. id enim et eum, cui bonis inter-
dictum est, uerum est consequi posse. neque autem seruus ex eo peculio neque praediis 45
4 usum fructum vel seruitutem imponere pater potest. Si quando ex eo peculio filius rem
alienam bona fide tenebit, an pater eius in rem uel ad exhibendum actionem pati debeat,
ut ceterorum nomine, queritur. sed uerius est, cum hoc peculium a patris bonis separetur,
F(XYMO)

¹ uel tradidisset ins. ² est ins.

8 militi *F* 6 quolibet *F* 14 per eum] 37 efficere nt' solent *F* 43 his] hic *F*
rerum *F* 20 iure] iure *F* 24 merit'um 47 ceterorum] *F*, ceterorum filiorum *F* XY
F 35 potest] *FO'C*, non potest *XYMO* MOC

5 defensionis necessitatem patri non inponendam. Sed nec cogendus est pater¹ aes alienum, quod filius peculii nomine, quod in castris adquisiit, fecisse dicetur, de peculio actionem pati: et, si sponte patiatur, ut quilibet defensor satisdato filium in solidum, non peculio tenus defendere debet. sed et eius filii nomine non aliter mouere actiones potest, quam si satis dederit eum ratam rem habiturum.

19 TRYPHONINUS libro octauo decimo disputationum. De hereditate ab adgnato commilitone data Scaenula noster dubitasbat, quia potuit et ante notus et amicus dare, potuit et non dare, nisi commilitum caritatem anxisset. nobis ita uidetur, si ante commilitum factum sit testamentum, non esse peculii castrensis eam hereditatem, si postea, contra. 1 Sed si seruus peculii castrensis a quocumque sit heres scriptus, iussu militis adire debebit 2 hereditatem eaque fiet bonorum castrensis peculii. Filius familias paganus de peculio castrensi facit testamentum et, dum ignorat patri se suum heredem extitisse, decessit. non potest uideri pro castrenibus bonis testatus, pro paternis intestatus decessisse, quamvis id in milite etiamnunc rescriptum sit, quia miles ab initio pro parte testatus, pro parte intestatus potuerat mori, quod ius iste non habuerit, non magis quam sine obseruatione 15 legum facere testamentum. necessario ergo castrensis peculii heres scriptus uniuersa bona habebit, perinde ac si pauperimus facto testamento decessisset ignorans se locupletatum 3 per seruos alio loco agentes. Pater peculii castrensis filii serum testamento liberum esse iussit: intestato defuncto filio familias, mox patre queritur, an libertas seruo competat. occurrebat enim non posse dominium apud duos pro solido fuisse: denique filium posse 20 manumittere talis peculii serum Hadrianus constituit: et si testamento tam filii quam patris idem seruus accepisset libertatem et utrique pariter decessissent, non dubitaretur ex testamento filii liberum eum esse. sed in superiore casu pro libertate a patre data illa dici possunt, numquid, quoad utatur iure concessso filius in castrensi peculio, eousque ius patris cessauerit, quod si intestatus decesserit filius, postliminii cuiusdam similitudine pater 21 4 antiquo iure habeat peculium retroque uideatur habuisse rerum dominia. Non tamen ut heres² uiuo filio uindictam seruo imposuit, dicatur eum post mortem intestati filii ex illa 5 manumissione liberum factum esse. Quid autem, si testamentum fecerit filius et non sit eius adita hereditas? non tam facile est dicere continuatum patri post mortem filii rerum peculii dominium, cum medium tempus, quo deliberant instituti heredes, imaginem sue³⁰ cessionis⁴ praestiterit. aliquin et si adita sit ab instituto hereditas filii, dicetur a patre ad eum transisse proprietatem, quod absurdum est. ⁵ si in pendent, ut in aliis, et in hac specie habeamus dominia, ut ex⁶ facto retro fuisse aut non fuisse patris credamus? secundum quod difficile erit expedire, si, dum deliberant heredes, dies cesserit legati seruo dati istius peculii testamento eius, ex quo pater nihil capere potuisse, an id ad ipsum¹⁵ pertineat, cum utique ad heredem filii pertineret. facilior tamen de libertate serui deliberatio est in specie, in qua intestatus filius decessisse proponitur. non⁶ est ergo ratio respondendi competere libertatem eo tempore datam, quo non fuit in dominio patris⁷ favorabilem tamen sententiam contrariam in utroque casu non negamus.

20 PAULUS libro singulare ad regulam Catonianam. Sed si ponas filium testamentum fe-^P
F(XYMOC)

¹ propter ins. (edd.) ² ut heres] idem Graeci (u. i.); requiritur ut, si forte ³ successio-
nies (edd.)? ⁴ quid ins. ⁵ post ins. (edd.: cf. p. 898, 17 et p. 901, 5) ⁶ num (u. i.)?

2 pactionem F¹ 3 pecunio F² 4 debeat F
18 a'gentes F² 24 quoad] quodad F
26 t'retroque F² | ut heres] FXM, si ut he-
res Y⁶OC, si ut heres sed Y⁶: ὡς μέλλων τοῦ
παιδός κληρονομεῖn B (apud Cuiacium obs. 10,
16) 29 continuatim F¹ 32 si] FXXMOC,
nisi edd. 34 l'a'egati F¹ 36 deliberatio F¹
87 non est ergo ratio] quae praecedunt cum
eo duzerint in legato difficile responderi posse
id valere, facilius autem in libertate, quod ad
hanc attinet Tryphoninus sibi opponit, etc;

admissa opinione de dominio interim pendente
(u. 32) possit uideri pater peculii castrensis
dominus fuisse inde a morte filii (u. 29), tamen
superesse aliam difficultatem testamenti facti
uiuo filio, id est eo tempore, quo constabat
seruum non fuisse patris (cf. p. 901, 4 et
p. 898, 40). quare omnino scribendum num.
pro non, ut argumentatio recte procedat. de-
nique fauor, nempe aut patris (p. 898, 43) aut
libertatis, quaestionem utramque dirimit

cisse et patrem heredem instituisse: cum utique pater testamento suo seruo filii libertatem dedit, qui ad eum ex testamento filii pertinere cooperit, uidendum est, numquid ei comparari debeat, qui, cum manumitteretur, alienus erat, deinde postea adquisitus est. sed fauorabile est libertatem a patre relictam admittere: et ab initio patris esse eum uideri ex hoc, quod postea contigit, ostenditur.

5

XVIII.

R DE UETERANIS R

B. 57, 6 ESP

- 1 ARRIUS MENANDER libro tertio de re militari. Ueteranorum priuilegium inter cetera *E* etiam in delictis habet praerogatiuam, ut separantur a ceteris in poenis. nec ad bestias itaque ueteranus datur nec fustibus caeditur. 10
- 2 ULPIANUS libro tertio opinionum. Honeste sacramento solutis data immunitas etiam *S* in eis ciuitatibus, apud quas incolae sunt, ualeat: nec labefactatur, si quis eorum uoluntate sua honorem aut munus suscepit. Uectigalia et patrimoniorum onera sollemnia omnes sustinere oportet. 14
- 3 MARCIANUS libro secundo regularum. Ueteranis et liberis ueteranorum idem honor *S* habetur, qui et decurionibus: igitur nec in metallum damnabuntur nec in opus publicum uel ad bestias, nec fustibus caeduntur.
- 4 ULPIANUS libro quarto de officio proconsulis. Uiae sternendae immunitatem ueteranos *S* non habere Iulio Sossiano ueterano rescriptum est. nam nec ab intributionibus, quae possunt sessionibus fiunt, ueteranos esse excusatos palam est. Sed et naues eorum angariari posse 20 Aelio Firme et Antonino¹ Claro ueteranis rescriptum est. 25
- 5 PAULUS libro singulari de cognitionibus. Ueteranos diuus Magnus Antoninus cum patre *P* suo rescripsit a nauium fabrica excusari. Sed et ab exactione tributorum habent immunitatem, hoc est ne exactores tributorum constituantur. Sed ueterani, qui passi sunt in ordinem legi, muneribus fungi coguntur.

*F(XYMOC)*¹ Antonio?3 cumanumitteretur *F* 5 conti'n'git *F* 10 uestias *F* 12 quas] quos *F* 24 sunt] sunt se *F*